

(א) דעת רש"י דבפקק ונגר הנידון משום איסור בונה, ומה"ט בעי' ר"א בתרווייהו קשור ותלוי, ולר"י סגי בקשור לחוד לאפוקי מאיסור בונה, ולרב אבא ב"כ דעת רשב"ג דסגי במתוקן לחוד, וריו"ח ס"ל דמ"מ בעי' בו תורת כלי, ופירש"י דהיינו שיהא ראוי לתשמישים אחרים, ועי' ברא"ש סי' י' דנקט בדעת רש"י דהוא לאפוקי מאיסור בונה, וכן האריך בשלט"ג אות א', והביאו בא"ר ריש סי' שי"ג, [וצ"ע דברש"י קכ"ו ב' ד"ה ה"ג ואמר ובד"ה ודכו"ע מבואר מדבריו דריו"ח בעי תיקון כלי משום מוקצה ולא משום בונה, ואולי הרא"ש לא גרס לה].

ועי' חזו"א מ"ב סק"ד במוסגר דכתב דלדברי הרא"ש צ"ל דהא דקאמר ריו"ח דבעי' תורת כלי בכיסוי כלים, מיירי בכיסוי בור ודות או כלים דחבריהו בארעא דהוי בנין בקרקע, דהא אין בנין בכלים, ועי' בה"ל ש"ח סי' בשם הגר"א, וצ"ע, וע"ע בשלט"ג סוף אות ב' בשם הרי"ז וברשב"א קכ"ו ב' ד"ה הא בשם הראב"ד.

(ב) ולענין פקק ונגר הנה ריו"ח ס"ל דרבנן דפקק החלון בעו קשור כר"י דנגר, וא"כ סתרי דברי ריו"ח, דהא קיי"ל כרבנן דמתני', דהא סתמא דמתני' קנ"ז א' כוותי' דמעשה רב כמבואר בגמ' קכ"ו ב' וכ"כ הרי"ף ושאר הראשונים, ונמצא דבעי' קשור, ומאידך גיסא אמר ריו"ח דהל' כרשב"ג בקנה, ומבואר בגמ' דס"ל לריו"ח דהוא רק ע"י תורת כלי, ונחלקו הראשונים בזה, דהרא"ש סו"ס ח' בתי' ב' והרמב"ן במלחמות והר"ן בארו דתיקון כלי וקשור שוין הן, וסגי או בזה או בזה, והרא"ש בתי' קמא כתב דריו"ח פליג בזה ארב אבא בר כהנא דהשוה קנה לפקק ונגר, וס"ל לריו"ח דקנה קיל מפקק ונגר, ובפקק ונגר בעי' קשור ובקנה סגי לרשב"ג במחשבה, ולריו"ח בתיקון כלי, ודלא כרב אבא בר כהנא דהוכיח מרשב"ג דקנה גם לפקק ונגר דסגי במחשבה.

(ג) ולכא' בדעת רש"י ע"כ צ"ל כדרך קמא דהרא"ש, דהא מבואר מדבריו בדף קכ"ו ב' ד"ה ה"ג ואמר ובד"ה ודכו"ע דריו"ח בעי' תיקון כלי משום מוקצה ולא משום בונה, ונמצא דמה דאמרי' דריו"ח ס"ל כוותי' בחדא ופליג עלי' בחדא, היינו דלענין בונה סגי במחשבה, אבל לענין מוקצה בעי' תורת כלי, וא"כ ודאי דלענין נגר ופקק דס"ל לריו"ח דמשום בונה בעי' קשירה, כיון דהל' כרבנן דמתני', היינו כדרך קמא דהרא"ש דריו"ח ס"ל דנגר ופקק חמיר טפי מקנה, ואף דהרא"ש כתב כן לגבי מוקצה, מ"מ צ"ל דס"ל לרש"י דה"ה גם לגבי בונה צ"ל דקנה קיל מפקק ונגר.

והנה בתוס' כתבו דאי קנה היינו מפתח פשיטא דלא שייך בזה דין בונה, וע"כ דרש"י מפרש דאינו מפתח, דאל"כ איך יליף מהתם רב אבא בר כהנא דסגי במחשבה לאיסור בונה לגבי פקק ונגר, אולם מ"מ צ"ל דקנה קייל מפקק ונגר, ואולי משום דקנה תוחב בכותל ונגר בקרקע, וכותל קיל מקרקע, ועי' פרמ"ג משב"ז סק"ב.

(ד) ונמצא דלרב אבא בר כהנא יש ג' שיטות - א) לר"א בפקק נגר וקנה בעי' קשור ותלוי. ב) לר"י קשור אעפ"י שאינו תלוי. ג) לרשב"ג בעי' מחשבה. ולריו"ח, אי נימא כדרך ב' דהרא"ש והמלחמות יש רק ב' שיטות, דלפי ר"א בעי' בכולהו קשור ותלוי, ולר"י סגי בכולהו בקשור, וה"ה דסגי בתיקון כלי, ולדרך קמא דהרא"ש, הרי בנגר וקנה יש ב' שיטות לר"א קשור ותלוי, ולר"י קשור ואינו תלוי, ובקנה לכו"ע סגי במתוקן לכך, ולרשב"ג היינו מחשבה, ולריו"ח היינו תיקון כלי.

(ה) וצ"ב לפי רש"י דכל הסוגיא הוא משום בונה, דהא רבה בב"ח אמר בשם ריו"ח דפלוגתייהו דר"א ורבנן אי שרי להוסיף על אהל עראי, אולם עי' בריטב"א ובר"ן דבארו דאין הכוונה לאיסור אהל, אלא משום תוספת על מחיצת קבע דהיינו בונה.

אלא דעדיין צ"ב דרש"י פי' בנגר דבאינו קשור כלל הוי בונה מדאו', ואילו בפקק הא דאוסר להוסיף על מחיצת קבע הוא רק איסור דרבנן, [ועי' בריטב"א דגם אינו קשור הוא רק משום מחזי כבונה], וביותר צ"ב דהרי לענין אהל בגג שרי להוסיף לרבנן גם באינו קשור, כמו דהוכיחו תוס' קכ"ו א' סוד"ה בין קשור מעירובין מ"ד א', ואילו לגבי מחיצת קבע הרי ס"ל לריו"ח קכ"ו א' דלא הותר לרבנן אלא בקשור, ולרש"י טעמא משום בונה, [והנה בנגר מפורש ברש"י דהוי בונה מדאו', או בלא חשב או בלא קשר, ואילו פקק אינו אל אהל עראי דאיסורו מדרבנן, וצ"ל ס"ל לגמ' דמ"מ דיניהם שווים], ובאמת עי' פרמ"ג משב"ז בפתיחה לסי' שי"ג דכתב דלרש"י י"ל דפקק החלון בעי תורת כלי, [ע"ש דצידד לפרש כן ד' רב אבא בר כהנא לרש"י], אע"ג דבאהל לא בעי מידי, דבפקק יש בו משום מחזי כבונה דמוסיף על מחיצת קבע, משא"כ אהל עראי שרי להוסיף בו ללא שום תנאי, והיה לפרמ"ג להוכיחו כחילוקו מיניה ובי' מדברי ריו"ח וכנ"ל.

דעת תוס'

(א) דעת תוס' דרבה בב"ח אמר ר"י תרי מילי, חדא דפליגי בדין מוסיף על האהל, ותו אמר דפליגי נמי בדין מוקצה, והראיה מדלא נחלקו רק בנגר, דאין בו משום בונה, ע"כ דאיכא נמי פלוגתא בדין בונה, ומדנחלקו גם בנגר דאין בו משום בונה ע"כ דפליגי נמי בדין מוקצה, ולכך גם בפקק דיש לו בית אחיזה, מ"מ בעי' קשור ותלוי, ולרבנן בעי' בית אחיזה לדין מוקצה, אבל לא בעי' קשירה כיון דשרי להוסיף על האהל.

(ב) והנה ר"א ס"ל דלאפוקי מדין מוקצה בעי' קשור ותלוי, ומ"מ כתבו תוס' דבית אחיזה מהני, וא"כ מבואר דבית אחיזה עדיף מקשור, [אולם באמת דלריו"ח גופי' לא סגי בבית אחיזה ובעי' נמי תורת כלי, ובתוס' סתמו דסגי בבית אחיזה ובביאור הגר"א סי' ש"ח דריו"ח בעי' תורת כלי רק בליכא בית אחיזה, ועי' בבה"ל דכתב דתלוי בפלוגתת רש"י ותוס' בדין תורת כלי, ולפי תוס' לא בעי' תורת כלי, והביא דהא"ר חולק, ומתוס' כאן מוכח כדברי הגר"א, ועי' חזו"א מ"ז סק"א במוסגר, ודבריו צע"ג].

ולכא' לתוס' מוכח דבית אחיזה הוי כקשור ותלוי, דהא כתבו בד"ה והמונח דהא דבעי' בית אחיזה בכיסוי בור ודות משום דתשמיש מחובר גרע מתשמיש בתלוש, והנה מבואר בתוס' ד"ה ר"י דלגבי שי' ר"י דסגי בקשור אין לפרש דטעמו משום דנגר תשמישו במחובר, דא"כ תקשי לשמואל דסבר דקיי"ל כרשב"ג בחריות דסגי במחשבה איך פסק כר"י דנגר בעי קשירה, ומבואר דתמיש דמחובר דינו דבעי קשור ותלוי, [ועי' חזו"א מ"ב סק"ג דתמה עליהם בזה] וא"כ הא דבעי' בכיסוי בור ודות בית אחיזה מחמת חומרא דמחובר, ע"כ דבעי' תיקון בדרגת קשור ותלוי, ויל"ע דאטו סתמא דמתני' קכ"ו ב' דבעי' בית אחיזה קאי כר"א, ובלא"ה לפי הגר"א הנ"ל דלתוס' סגי בבית אחיזה ע"כ דמהא דכתבו תוס' דגם לר"א דבעי קשור ותלוי סגי בבית אחיזה, ע"כ דבית אחיזה כקשור ותלוי.

(ג) וצ"ב מנ"ל לריו"ח דרבנן סברי דשרי להוסיף על אהל גם בלא קשר, דילמא לא שרו רבנן אלא בקשור, דומיא דבמוקצה ס"ל לריו"ח דרבנן בעי קשור, ואולי פשיא לריו"ח דאי מוסיף על האהל אסור בעי' קשור ותלוי, וע"כ דרבנן שרו להוסיף על האהל ולא בעי אף קשור.

(ד) נמצא לפי תוס' דלרב אבא בר כהנא יש ג' דיעות, (א) ר"א בעי בכולהו קשור ותלוי ומשום דהוי תשמיש מחובר בעי' קשור ותלוי כדי ליתן לו תורת כלי, כמבואר בתוס' ד"ה והמונח. (ב) ר"י בעי בכולהו קשור, ואינו משום חומרא מחמת דהוי תשמיש דמחובר, אלא דס"ל דגם בחריות בעי' קשירה וכמבואר בתוס' ד"ה ר"י אומר. (ג) רשב"ג ס"ל דבכולהו סגי במחשבה כמו בחריות, ובתוס' ד"ה בין כתבו דכך פסק רב אבא בר כהנא, ולריו"ח בקנה תלוי בתיקון כלי, (דלתוס' קכ"ו ב' ד"ה וכ"ת היינו היינו דהכינו ע"י מעשה בגופו), ולענין פקק ונגר לריו"ח תלוי בשיטות הראשונים דהובא לעיל בשיטת רש"י, ואעפ"י דלרש"י כל הסוגיא מיירי לגבי בונה ולתוס' כל הסוגיא מיירי לגבי מוקצה, מ"מ אין חילוק ביניהם, דדרך ב' ברא"ש ומלחמות והר"ן דסברי דתיקון כלי הוי דומיא דקשור, הרי ליכא נפק"מ אם הוא נידון של מוקצה או נידון משום בונה, ולדרך קמא דהרא"ש דקנה קיל מפקק ונגר אליבא דריו"ח, הנה אי נימא כרש"י דהוי משום

בונה, כבר הוקשה לעיל, ארבל אי נימא כתוס' דהוא משום מוקצה א"ש בפשוטו כמבואר ברא"ש גופי' דנקט דהוא משום מוקצה, ולענין חריות הנה מפשטות הסוגיא בדף קכ"ו ב' נראה דלר"י גם בחריות לא סגי במחשבה, מיהו תוס' קכ"ה ב' סוד"ה ואזדו כתבו בתי' הב' דרב אסי אמר ר"י מודה דבחריות סגי במחשבה, ועי' במהרש"ל ובמהרש"א קכ"ו ב' מה דכתבו בישוב הסוגיא, וגם הרמב"ם והשו"ע פסקו בחריות דסגי בחשב או ישב, ובכיסוי הכלים כריו"ח דבעי' תיקון כלי.

ה) עי' בתוס' ד"ה ר"י דהק' דר"י אמר שמואל בעירובין ק"ב א' דפסק כר"י בנגר דבעי' קשור אע"ג דשמואל פסק בשבת נ' א' כרשב"ג דסגי בחריות בחשב, והוכיחו מכח זה דשמואל פליג וס"ל דפלוגתייהו בנגר הוא בדין בונה, ומבואר בדבריהם דלגבי פקק וקנה מודה שמואל דליכא דין בונה, ולפי"ז בפקק סגי לרבנן דמתני' במחשבה לחוד, לאפוקי מאיסור מוקצה, ורק ורק בנגר דשייך דין בונה פליגי ת"ק ור"י אי סגי בקשור או דבעי' קשור ותלוי, ולפי"ז שמואל ל"ל הא דפלוגתייהו בפקק כפלוגתייהו בנגר, דב' מילי גינהו, ועי' להלן דזהו דעת הרא"ש בדעת הרי"ף.

דעת הרי"ף והרא"ש

א) עי' ברא"ש סי' ט' דהק' דהרי"ף פסק בפקק החלון דסגי במתוקן, והיינו במחשבה, ואילו בעירובין פסק כשמואל דבעי' קשור בנגר, וביאר הרא"ש דס"ל דשמואל פליג וס"ל דטעמי' דר"י בנגר משום בונה, ופשוט לרי"ף מסברא דגם ר"י ס"ל דיש חילוק בין נגר לפקק, דשאני נגר דתוחבו בקרקע, ולכך דמי טפי לבונה, אבל בפקק סגי במחשבה לאפוקי מאיסור טלטול, ולכך לגבי מוקצה פסק הרי"ף כרשב"ג דסגי במחשבה כמו בחריות, ובדין בונה פסק כר"י דבעי' קשור כר"י.

ב) ועי' ברא"ש דהק' עוד על הרי"ף דפסק בקנה כריו"ח דבעי' תיקון כלי, ואילו לענין פקק פסק כר"א בר כהנא דפסק כרשב"ג בחריות דסגי במחשבה, ותי' הרא"ש דס"ל להרי"ף דמה דריו"ח בעי' תיקון כלי בקנה אינו מדין מוקצה אלא מדין בונה, כיון דקנה הוא לצורך נעילת בית ודמי לנגר, ועי' בפמ"ג משב"ז סק"ב דביאר סברת הרא"ש דנגר דתוחבו בקרקע, וקנה תוחבו בכותל, כמבואר במג"א סק"ב, ותחיבה בכותל אינו דומה לבונה כ"כ כמו בתוחבו בקרקע, ומ"מ - כיון דדומה קצת לתחיבה בקרקע, בעי' עכ"פ תיקון כלי, ומשום בונה, אבל מדין מוקצה אה"נ סגי במחשבה, כדהוכיח ר"א בר כהנא מדינא דרשב"ג לגבי קנה, וצ"ע דהא ריו"ח לא קאי אקנה רק אכיסוי כלים ולפי הרא"ש בדעת הרי"ף צ"ל דקאי דוקא על כיסוי כלי דדמי לבנין, ומנ"ל למילף מינה דה"ה בקנה שייך בונה, מחמת דדמי לנגר, וצ"ב טובא.

ג) בהא דפי' הרי"ף דתורת כלי משום בנין ולא משום מוקצה, הנה פשטות הגמ' קכ"ו ב' מבואר דהוא מדין מוקצה, דהא הגמ' מוכיח דרשב"ג לא בעי' תיקון כלי מהא דס"ל בחריות דסגי במחשבה, וכבר עמד בזה המהרש"א על מה דפי' הרא"ש בסי' י' כן בדעת רש"י.

ובפשוטו היה אפ"ל דהרי"ף הוכיח כן מהא דרב אסי אמר לה הכי משמי' דריו"ח, ורב אסי הא ס"ל בדף נ' א' דסגי בחריות בישב כמבואר בתוס' שם ד"ה ואם יצא, [כן הוא גרסת רוב הראשונים, ועי' תוס' קכ"ה ב' ד"ה ואזדו ומ"מ פכ"ה הכ"א דהביאו גרסת רב אשי], וע"כ דתיקון כלי דקנה היינו משום בנין.

אמנם א"א לומר כן דהא גם מימרא דריו"ח קכ"ו א' דפקק ונגר תלוי הא בהא נמי רבה בב"ח קאמר לה, ורבה בב"ח הא מבואר בדף נ' א' הוא תני לה והוא אמר לה וכו' דהל' כרשב"ג בחריות דסגי בחשב, ומ"מ ס"ל להרי"ף דסוגיין מדין מוקצה, והיינו דריו"ח בעי' קשור ותלוי מדין מוקצה, ובהכרח צ"ל דרבה בב"ח קאמר לה משמי' דריו"ח ולא ס"ל, וא"כ ה"ה י"ל הכי אף במימרא דר"א משמי' דר"י, וליכא ראייה דתיקון כלי משום בונה.

אלא די"ל דס"ל להרי"ף דפשטות כוונת הגמ' דפליג עלי' בחדא וס"ל כוותי' בחדא, דבמוקצה קיי"ל כרשב"ג, ובכונה בעי' תיקון כלי, ואף דבנגר ס"ל לריו"ח דבעי קשירה לאפוקי ממוקצה, מ"מ הרי כבר ביאר הרא"ש סי' ח' דקנה קיל מנגר.

אולם לתי' ב' דהרא"ש צ"ב דהא כתב דקשירה ותיקון כלי היינו הך, והרי קשירה הוא משום מוקצה, דהא ריו"ח הוכיח מר"י דנגר דה"ה דלפי רבנן בעי' קשירה בפקק, והרי כבר כתב הרא"ש דבפקק ליכא איסור בונה כלל, וכיון דכתב הרא"ש דריו"ח בעי קשירה כמו בנגר, אלא דתיקון כלי שוה לקשירה, ע"כ דתיקון כלי משום מוקצה, וא"כ שוב צ"ע איך פסק הרי"ף הא דקנה בעי תיקון כלי, הא מצד דין מוקצה הרי פסק כר"א ב"כ דסגי במחשבה, ובשלמא אי נימא דהרי"ף הוכיח לה מהא דר"א אמר לה בשם ר"י א"כ י"ל דאף דר"י גופי' בעי תיקון כלי גם משום מוקצה, מ"מ קים לי' לרב אסי דבקנה וכיסוי הכלים בעי' ריו"ח תורת כלי גם משום בונה, אבל לדרך ב' הנ"ל קשה דהא בלא"ה לגבי מוקצה גופא פליג ר"י ארשב"ג ובעי תיקון כלי, וצ"ע.

ד) בעיקר קו' המהרש"א על רש"י והרי"ף מהא דפריך הגמ' מרשב"ג דחריות, הנה הרי גם אי נימא דתורת כלי דריו"ח הוא לאפוקי ממוקצה, נמי יש להק' דהרי מבואר מקו' הגמ' דדינו של רשב"ג בחריות סותר לדינו של ריו"ח, והרי כל הראשונים והפוסקים פסקו דקיי"ל כרשב"ג, ובכיסוי הכלים קיי"ל כריו"ח דבעי' תיקון כלי, עי' סי' ש"ח ס"י וס"כ, וצריך ליישב את הסוגיא כדביאר במהרש"ל דאין כוונת הגמ' להכריח מרשב"ג דחריות דה"נ סגי במחשבה בקנה, אלא קו' הגמ' דכיון דרשב"ג קאמר בסתמא דסגי במתוקן והיינו מחשבה בלבד, לא היה לריו"ח לסתום דקיי"ל כרשב"ג אלא היה לו לבאר דהכוונה לתיקון כלי, וקו' הגמ' וכ"ת וכו' היינו דאי נימא דסתם מתוקן היינו תורת כלי, כיון דאינו יוצא מידי מוקצה במחשבה בלחוד, הרי בחריות ס"ל לרשב"ג דסגי במחשבה, ואיך סתם ריו"ח דהל' כרשב"ג בלא לבאר כוונתו.

ולפי"ז יתכן דר"י גופא דבעי תורת כלי, הוא משום בונה, וכוונת הגמ' כיון דסתם מתוקן היינו מחשבה, לא היה לו לסתום, דקיי"ל כרשב"ג.

אלא דבעיקר דברי המהרש"ל יל"ע דהא בתוס' קכ"ו א' ד"ה ר"י אומר הוכיחו דליכא בקנה משום בנין, מהא דהגמ' מוכיח מרשב"ג דחריות דמתוקן היינו מחשבה, דילמא בעי' תורת כלי משום בנין, ולפי המהרש"ל קשה הרי בלא"ה כוונת הגמ' רק דכ"ז שלא נתפרש דבקנה בעי תיקון כלי, הרי נראה דגם בזה סגי במחשבה, וא"כ מה יועיל דהוא מדין בונה, הא מ"מ לא היה לו לסתום, וצ"ע.

ה) נמצא מדברי הרא"ש בביאור שיטת הרי"ף דלענין פקק החלון פסק הרי"ף כר' אבא בר כהנא דסגי במחשבה בעלמא, ופי' הרא"ש דהוא בשביל לאפוקי מאיסור טלטול, ובנגר בעי קשירה משום בנין, ובקנה בעי תיקון כלי משום דמחזי קצת כבונה כיון דדמי לנגר, אבל מצד דיני מוקצה סגי בנגר ובקנה במחשבה בעלמא, כמו בחריות ובפקק החלון, [ואין להק' דנמצא דריו"ח החמיר בפפק טפי מקנה, לדרך קמא ברא"ש סי' ח', שהרי בפפק מצריך קשירה, ובקנה סגי בתורת כלי, ואילו הרי"ף פסק להיפוך דבפקק סגי במחשבה ובקנה בעי תיקון כלי, דריו"ח מצד דיני מוקצה החמיר בפפק טפח מקנה, ובזה קיי"ל כר"א ב"כ דבכולהו סגי במחשבה כמו בקנה, אלא דקיי"ל כריו"ח גופי' דקנה דמי קצת לבונה וחמיר טפי מקנה].

ו) ובטושו"ע שי"ג ס"א פסקו כדברי הרא"ש בדעת הרי"ף, ועי' בבה"ל ד"ה מער"ש לסותמו דהביא מהב"ח והפמ"ג דהא דבעי' מחשבה בפקק הוא משום איסור מוקצה, וכן מבואר בגר"ז, והא דכתב השו"ע השו"ע והוא שיחשוב לא קאי אדלעיל דרק ע"י מחשבה אינו נידון כמוסיף על הבנין, אלא דבלא מחשבה הוי מוקצה, אולם הביא הבה"ל דבביאור

הגר"א מבואר דבעי מחשבה משום איסור בונה, ועי' בביאור הגר"א דכתב דכן הוא נמי כוונת הרא"ש, וכן מתבאר בדברי החיי אדם דהובא במ"ב סק"ג.

ועי' בפמ"ג משב"ז ריש סי' שיי"ג כתב דנפק"מ אם בעי' מחשבה בפקק החלון לאפוקי מבונה או ממוקצה, ברוצה לסתום החלון בכלי כגון דף שעורכין עליו, דמצד מוקצה הא הוי כלי, אלא דיש לדון דהא גם בנגר דחמור טפי אם יש בראשו גלוסטרא שרי, ובקנה מבואר להדי' בגר"ז דיש לדון בו משום בונה, וא"כ כ"ש בפקק דשרי בכלי, ואולי לכך נקט הפמ"ג דף שעורכין עליו, דכה"ג ליכא הכירא דהוא דף, משא"כ בגלוסטרא דאיכא הכירא, [ועי' מ"ב ס"ק י"ג דהביא מהט"ז והגר"א דקשור מיהא בעי', גם כשיש בראשו גלוסטרא, ויתכן דה"נ בפקק בעי' חשב], ועוד כתב הפמ"ג דנפק"מ בין בונה למוקצה אי בעי' מחשבה לסתום בו החלון או דסגי במחשבה בעלמא להשתמש בו, דמשום מוקצה סגי במחשבה בעלמא, אבל משום בונה בעי' מחשבה לסותמו.

ועי' במ"ב סק"ג דהביא מהחיי אדם דשרי לסתום חלון בבגד כיון דאין דרך לבטלו שם אלא לפי שעה, וצ"ב דהא החיי אדם פסק שם בדין י' מעיקר הדין כדעת הב"י דביש בראשו גלוסטרא שרי גם בלא קשר כלל, וכ"ש בפקק דשרי כה"ג, ופשוט דבגד לא גרע מיש בראשו גלוסטרא, ואולי כוונתו דגם להאוסרים שם הכא שרי, אולם עי' בבה"ל ד"ה אם יש דהוכיח מהגר"א דגם בעשה גלוסטרא בידים בעי' עכ"פ קשור, וכה"ג הא הוי כלי גמור ואינו מבטלו שם, ואולי מ"מ בגד עדיף טפי.

אלא דעיקר דברי הגר"א צע"ג, דהרי תוס' והרא"ש בארו דלפי סוגיין כל הנידון הוא משום מוקצה, ורק לענין נגר פסק משום בונה כר"י א"ש, ואיך שייך לומר דר"א ב"כ בא לאפוקי מבונה, וגם בלשון הרא"ש מבואר להדי' דהוא משום בונה.

אלא דיש מקור גדול לדברי הגר"א מהרמב"ם פכ"ב ה"ל והובא במג"א שט"ו ט"ז, ע"ש, והן אמנם בפמ"ג שם תמה דבפקק בעי' הכנה משום מוקצה ולא משום בונה, וע"ש בלבו"ש, אבל לדברי הגר"א א"ש היטב.

ז) והנה בפשוטו בנגר וקנה לכו"ע הנידון משום בונה, ועי' בגר"ז בסעיף ב' דמיירי בקנה אף באופן דיחדו לעולם לנעילת דלת דתו אינו מוקצה, ומ"מ בעי' תיקון כלי משום בונה, והיינו כדי דלא תקשי דהא בעי' תיקון כלי בקנה מצד מוקצה, דומיא דכיסוי הכלים, ולזה כתב הגר"ז דמיירי ביחדו לעולם, [אולם עי' בה"ל ד"ה שיהא ראוי דן בזה משום מוקצה].

אולם עי' בלבו"ש דחידש דקנה דבעי תורת כלי הוא משום מוקצה, ומש"כ הרא"ש דבעי' מחשבה משום דדמי קצת לבנין, היינו דהוי קצת תשמיש בנין ולכך הוי מוקצה, ולדבריו לכאור' ה"ה בנגר דבעי קשירה היינו משום מוקצה, דלא משמע בלשון הרא"ש דהוי מתרי טעמי, אולם דבריו צ"ע דאם גם טעמו של ר"י א"ש בעירובין משום מוקצה, א"כ מנ"ל דשמואל פליג על ריו"ח וס"ל דלא בעי' קשור בפקק, דילמא ס"ל כריו"ח דבעי' קשור בפקק לאפוקי מאיסור מוקצה, וא"כ הרי"ף דפסק כר"א ב"כ איך יכול לפסוק כשמואל, ומש"כ הרא"ש דלשמואל סגי בחריות במחשבה, ורק בנגר מחמיר משום דתשמיש בנין הוי מוקצה, הרי גם ריו"ח לא בעי' קשירה אלא בפקק ונגר, אבל לא בקנה, לדרך קמא דהרא"ש בסי' ח', וע"כ דריו"ח לא החמיר רק משום דהוי תשמיש מחובר, וס"ל דפקק הוי טפי תשמיש מחובר מקנה, ו"א מנ"ל דשמואל פליג עלי', ועוד הרי הטש"ע העתיקון לדברי רש"י בתורת כלי, והרי הרא"ש ביאר להדי' דרש"י הוצרך לזה מחמת דין בונה, וצ"ע דברי הלב"ש.

ועי' מג"א סק"ג דהעיר דבסי' ש"ח סתם השו"ע כר"ת, וקו' צ"ב דהא התם מיירי בדיני מוקצה ובזה לא החמיר כרש"י, כיון דהרא"ש ביאר דטעמא דרש"י משום בונה, אבל בסי' שיי"ג דמיירי בדיני בונה הביא השו"ע אף לדעת רש"י, וכבר כתב כן בא"ר, אולם עי' בסי' ש"ח דמיירי שם השו"ע בדין כיסוי בור ודות, דיש בו משום בונה, ולהרא"ש בדעת רש"י

בזה קאמר ר"י דבעי' תיקון כלי מלבד הבית אחיזה לאפוקי מאיסור בונה, והיה לשו"ע להביא לדעת רש"י, אולם עי' בגר"ז שם סל"ז דלא הזכיר לאיסור בונה, ובמ"ב שם ס"ק מ"ב כתב לאיסור בונה לגבי דין בית אחיזה, אבל לגבי התנאי דתורת כלי מבואר שם במ"ב ס"ק מ"ד ובבה"ל ד"ה והוא בשם הגר"א דלא קאי כלל אבור ודות אלא אכיסוי כלים בעלמא, דלא שייך בהו רק איסור מוקצה, [וצ"ע על הגר"א דמהרא"ש בדעת הרי"ף ומרש"י מוכח דריו"ח קאי רק על כיסוי בור ודות דשייך בו איסור בונה], וע"כ צ"ל דלא החמיר השו"ע כדברי הרא"ש רק לגבי קנה, אבל לגבי כיסוי בור ודות ליכא רק משום מוקצה, ואף דהגמ' תלי הא בהא, מ"מ כיון דרוב הראשונים פי' דברי ריו"ח משום מוקצה, לא פסק בזה כהרא"ש, ורק לגבי קנה דדמי לנגר דמחזי כבונה החמיר השו"ע, וא"ש תי' הא"ר בהא דלא הביא השו"ע לדעת רש"י בסי' ש"ח.

עירובין ק"א א'

[א] מתני' - הדלת שבמוקצה וכו' אין נועלין בהן א"כ גבוהין מן הארץ. והק' הראשונים שהרי בפקק החלון ובנגר קי"ל דל"ב שיהיו קשורין ותלויין ואין ראשן מגיע לארץ, וא"כ מ"ט הכא בעי' שיהיו גבוהין מן הארץ - ומצינו בראשונים ג' ישובים בזה.

(א) דעת תוס' ק"א ב' ד"ה כי פליגי דאירי בשאינו ניטל באיגדו, והיינו דהא מבואר בסוגיא שם דבדלתלי בעיברא דדשא ואין ניטל באיגדו ר"י מודה לרבנן אין נועלין בו, ומשו"ה הכא אין נועלין בו, ועי' במהרש"א דביאר דדלת שבמוקצה דמי לתלי בעברא דדשא, ונמצא לפ"ז, דהא דאם אינו ניטל באיגדו אין נועלין בו, הוא רק בשראשו מגיע לארץ, אך אם אין ראשו מגיע לארץ נועלין בו אף שאינו ניטל באיגדו.

[אולם יתכן לבאר דתוס' מודו לדברי הראב"ד דלהלן דהכא אף רבנן דפקק החלון מודו דבעי' קשור ותלוי כיון דהוי תוספת קבע, אלא דקשיא להו דאף לר"א דבעי' קשור ותלוי, כ"ז שייך כשאינו ניטל באיגדו, אך אם הוא ניטל באיגדו ל"ב קשור ותלוי, וכמב' בתוס' שם, וא"כ אף דבדלת שבמוקצה מודו רבנן לר"א, מ"מ אם הוא ניטל באיגדו בדין דיהני קשור לחוד, שהרי זה מהני גם לר"א, ומזה הוא שהוכיחו התוס' דאירי בשאינו ניטל באיגדו, אולם אינו משמע בלשון תוס', ובלא"ה צ"ב אמאי לא הק' לקו' דאם אינו ניטל באיגדו היכי משכח"ל תלוי, על עיקר דינא דר"א דבעי' בפקק החלון קשור ותלוי, דאם ניטל באיגדו איך משכח"ל, וצ"ע בכ"ז].

(ב) דעת הבעה"מ דמתני' אתיא כר"א דס"ל בפקק החלון ובנגר דבעי' שיהיו קשורין ותלויין ואין ראשן מגיע לארץ, וה"נ בדלת שבמוקצה לא שרי א"כ גבוהין מן הארץ, אך לר"י דקי"ל כוותי' דבקשור אע"פ שאינו תלוי סגי, ה"נ בדלת שבמוקצה כל שהיא קשורה נועלין בה, וכ"כ ר"ת בספר הישר סימן רפ"ד וסימן שי"ז.

(ג) עי' ברמב"ן דביאר דדלת שבמוקצה שאני, דכיון דרוצה לסתמן בקביעות, בעינן בהו הכירא, והראב"ד בכתוב שם ביאר כיון דדלת של מוקצה אין רגילין בו, כל זמן שהן נגררין מיחזי כבונה וכסותם פירצתו ומחתרתו בשבת, ועי' בריטב"א דהביא מפסקי הרי"ד דעד כאן לא פליג רבי יהודה אלא בנגר ופקק שהם סוגרין ופותחין בכל יום [אולם בבה"ל ס"ג ד"ה שאין הביא מהתו"ש דשיעורו ל' יום], והלכך שרי להו בחדא ולא בעי גבוהין, אבל דלת שבמוקצה וחדקים שבפרצה ומחצלת שאין דרכן לפותחין בכל יום מיחזי כבונה עד דאיכא תרתי קשורין וגבוהין.

ועי' בב"י סי' שי"ג הוכיח מד' רש"י שלא חילק בזה אלא ה"ה לכל דלת שעשוי בענין זה אלא דנקט מוקצה משום דאורחא בהכי, וכ"כ בביאור הגר"א, אולם עי' בב"ח דחלק על ביאור דברי הב"י בכוונת רש"י.

[ב] והנה בחי' הרשב"א והריטב"א וברא"ש סימן ט"ו הביאו ד' הראב"ד דהק' כיון דקיי"ל כר"י וכרשב"ג בדינא דפקק דמוסיף על אהל עראי שרי, אמאי במתני' אסור באינו גבוה מן הארץ, ותי' הראב"ד דכיון דאינו עשוי להיות פתוח רק לזמן רחוק, אינו תוספת אהל עראי אלא תוספת אהל קבע, אבל אם היה פתוח קבוע שם, אע"פ שהן נגררין מותרין.

ונראה דיש חילוק בין הרמב"ן להראב"ד, דלפי הרמב"ן הטעם הוא דכל דסותם בקביעות יותר ה"ז נראה טפי כבנין, וע"כ בעינן בהו הכירא טפי, אך בדברי הראב"ד מבואר שהטעם בזה הוא דכה"ג מודו דבעי' קשור ותלוי כיון דהוי תוספת אהל קבע, ונפ"מ דלדעת הראב"ד הא דבעי' קשור ותלוי הוא חד דינא עם הא דבעי' ר"א קשור ותלוי, ואך דהכא אפי' רבנן מודו, אבל לשאר הראשונים הוא דין בפנ"ע.

ג] עי' בביאור הגר"א ס"ק י"ט דמבואר מדברי השו"ע דס"ל דאף בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר בעי' קשור, אולם בס"ק כ"ב הוכיח מדברי הרמ"א בס"ד דפליג דלא בעי' קשור בכה"ג, והובא במ"ב ס"ק כ"ט, וצ"ע דהנה בשו"ע בסעיף ד' כתב בדינא דדלת אלמנה דכשפותחים שומטין אותה ועוקרים אותה, ועי' במ"ב ס"ק ל"ב דביאר דמשמע דמיירי באינה קשורה כלל, אבל בקשורה שרי אף בדלת אלמנה, וביאר דטעמא משום דמיירי הכא בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר, ומוכח מהכא דאי לאו דהוי דלת אלמנה שרי לסגור אף דשומטין ועוקרים אותה, וצ"ע דא"כ דברי השו"ע סותרים מס"ג לס"ד.

ועי' בנשמת אדם דביאר דע"כ מוכח מהכא דהא דכתב השו"ע בסעיף ג' והוא נגרר היינו אפילו אינו קשור, וע"ז כתב השו"ע דאף בעשוי לכניסה ויציאה תמיד איכא חסרון בדלת אלמנה. ונלכא' לפי"ז ע"כ מוכח לפרש דכוונת המשנה לומר דגבוהין מן הארץ היינו דכשנועל אינו עומד על הארץ, ולא דהוא קשור ותלוי, ומשו"ה יש לבאר דכוונת השו"ע במה דכתב והוא נגרר היינו דהוא נגרר על הארץ, ולעולם מיירי דאינו קשור כלל, ועי' להלן בדברי הנשמ"א בזה].

ד] ובעיקר דברי הגר"א דנחלקו בזה השו"ע והרמ"א יש לבאר, דהנה הרמב"ן במלחמות כתב לבאר "אלא ש"מ דהני דינא אחריתי אית להו, דכיון דכלים גמורים הם בין לר' יוסי בין לר' יהודה בדין היה להתירם אע"פ שאין קשורין, אלא כיון דדלת מוקצה ופירצה היא דומה כמי שרוצה לסתמן בקביעות הלכך בעינן בהו הכירא" ומבואר בדבריו דלולי הא דדלת מוקצה ופירצה היא, היו נועלין בהן אף שאין קשורין, ולפ"ז הרי בפתח שעשוי לכניסה ויציאה תדיר נועלין בדלת אף באינו קשור, ונראה דהרמב"ן אזיל לשי' במלחמות סו"פ כל הכלים דאף בנגר ל"ב קשור ותלוי אלא בשאין עליו תורת כלי, אך כל שיש עליו תורת כלי נועלין בו אף בשאינו קשור ותלוי, ולכך ס"ל דה"ה בדלת שיש לו תורת כלי, נועלין בה אף באינו קשור ותלוי.

אולם להשי' דקי"ל בנגר דאף בשיש עליו תורת כלי אין נועלין בו בשאינו קשור ותלוי, הרי ה"ה בדלת העשויה לכניסה ויציאה, אף דיש לו תורת כלי, מ"מ אם אינה קשור ותלוי אין נועלין בה.

ולדעת הרא"ש בסו"פ כל הכלים שחילק דבפקק החלון נועלין בו אף בשאין עליו תורת כלי, ובקנה אין נועלין בו אלא בשיש עליו תורת כלי, ובנגר אין נועלין בו אף בשיש עליו תורת כלי אלא בשהוא קשור ותלוי, הרי יש להסתפק בדין דלת, אם דמיא לבנין כנגר, וע"כ אף שיש עלי' תורת כלי אין נועלין בה אלא בשהוא קשור ותלוי, או דדמי לקנה שכל שיש עליו תורת כלי נועלין בו, או דדמי לפקק החלון שאף אם אין עליו תורת כלי נועלין בו, והגר"א דקדק מל' הרא"ש דדינו כנגר, ואין נועלין בו אא"כ הוא קשור ותלוי.

וי"ל דבזה פליגי השו"ע והרמ"א, שהרי קי"ל בס"א כדעת הרא"ש דחלוק דין נגר מדין קנה, ודעת המחבר דדין דלת הוא כדין נגר, שאף שיש עליו תורת כלי אין נועלין בו בשאינו קשור ותלוי, אבל הרמ"א סובר דדין דלת הוא כדין קנה דכל שיש עליו תורת כלי נועלין בו אף שאינו קשור ותלוי, אך מ"מ בעי' שיהא עלי' תורת כלי, ול"ד לפקק החלון דפוקקין בו אף בשאין עליו תורת כלי, ולכך אין נועלין בדלת אלמנה כיון דאין לו תורת כלי.

א) מתני' - אין נועלין בהן אלא אם כן גבוהים מן הארץ. עי' בנשמת אדם כלל ל"ט דמסתפק האם גבוהים מן הארץ היינו דקשור ותלוי ואין ראשו מגיע לארץ, או דזה דין על הפתח שיהא עשוי באופן דגם כשינועל לא יהא הדלת עומד

על הארץ אלא קצת גבוה, ובכה"ג מהני אף באופן דאינו קשור כלל, ועי' בנשמת אדם דכתב דנחלקו בזה הראשונים, ועי' בבה"ל ס"ג ד"ה גבוהים דחלק עליו.

(ב) והנה בתוס' ק"ב א' הק' על דינא דמתני' אמאי בעי גבוהים מהארץ הרי ע"כ מיירי באינו ניטל באיגדו, דאל"כ סגי בקשור לחוד, ואיך יתכן דגבוהים מהארץ, ותי' דאינו ניטל באיגדו היינו דאינו יכול לטלטלו אבל במקומו הוא עומד תלוי, ומבואר להדי' מקו' תוס' דמתני' מיירי בקשור, ולכך העמידו למתני' מיירי באינו ניטל באיגדו, וכן מוכח מתי' דמיירי הכא באינו ניטל ולכך בעי קשור ותלוי, וכבר תמה כן בתהל"ד שי"ג ס"ק ז' על החיי אדם.

(ג) ועוד יש להוכיח מדברי הרמב"ן במלחמות דכתב לבאר בתו"ד דע"כ פשיטא לאביי ורבא דהיכא דאיכא ציר או שהיה ציר לא בעי גבוהים מן הארץ דאל"כ הו"ל למימר דכוונת הברייתא בתלוי דהוא גבוה מן הארץ דומיא דגבוהין דמתני', ע"ש, ומבואר להדי' דמתני' מיירי בקשור ותלוי וגבוה מן הארץ.

(ד) ועי' ברמב"ם פכ"ו ה"ח דכתב "דלת שהיה לה ציר וכו' וכן מחצלת הנגררת בזמן שקשורין ותלויין בכותל סותמין בהן ונועלים בהם ואם לאו אין נועלין בהן ואם היו גבוהים מעל הארץ נועלין בהן" ועי' במ"מ דהק' אמאי לא כתב הרמב"ם עוד דאף ציר לא בעי, והוכיח מזה הנשמ"א דס"ל למ"מ דלדעת הרמב"ם מיירי מתני' באינו קשור, דאי מיירי בקשור ותלוי, הרי ע"כ דהרמב"ם אתי לאפוקי דלא בעי ציר, וכן הביא בנשמת אדם מדברי הרמב"ם בפה"מ, וצ"ע על הבה"ל דכתב דבפה"מ משמע להיפוך.

(ה) והנה הרא"ש בסי' י"ג גרס בדברי רבי חייא דמיירי בדלת אלמנה הנגררת, ולפי"ז ע"כ דמיירי בקשורה, אולם אח"כ כתב דיש פי' דדלת אלמנה היינו דליכא איסקופה אלא מורידין אותה על הארץ, וכשפותחין שומטין אותה ועוקרין אותה, וצ"ע כיון דכתב דהיא קשורה, איך יתכן לומר דשומטין ועוקרין אותה, ועי' בביאור הגר"א ס"ק כ"א דדייק מלשון הרי"ף דכתב דשומטין ועוקרין דפליג על תוס' וס"ל דדינא דדלת אלמנה מיירי באינה קשורה, ודלא כתוס', וצ"ע דהא הרא"ש כתב כדברי הרי"ף ומ"מ גרס דמיירי בדלת הנגררת.

ועי' בנשמת אדם בתו"ד דעמד בזה וכתב דצ"ל דלשון נגרר מתפרש דמונח על הארץ, ולכאור' לפי"ז ע"כ מוכח דכוונת המשנה בגבוהין מן הארץ היינו דאינו קשור ותלוי, אלא דכשנועל אינו עומד על הארץ, ולכך יש לפרש נמי דדינא דדלת אלמנה מתפרש דכשנועל אינו גבוה על הארץ אלא הוא נגרר על הארץ, אבל אי נימא דמתני' מתפרש משום דגבוה מן הארץ, א"א לפרש דכוונת הברייתא באינו קשור.

והנה הרא"ש בסו"ס ט"ו כתב "ואם היה בפתח קבוע ליכנס ולצאת דרך שם אף על פי שאין גבוהין מן הארץ נועלין בהן" ועי' בביאור הגר"א ס"ק י"ט דדייק מדבריו דאף בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר נמי בעי קשור, ולכך כתב גבוהין מן הארץ, אולם לדברי הנשמת אדם יש לפרש דכוונת הרא"ש דלעולם לא בעי קשור, וכוונתו דבפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר לא בעי שבזמן שהוא נעול יהא גבוה מן הארץ, אלא אפי' אם כשנועלין אינו גבוה מן הארץ נמי שרי.

גמ' - ורמינהו דלת הנגררת וכו' בזמן שקשורין ותלויין וכו' בשיש להם ציר וכו'. ומבואר דאף ביש לדלת ציר בעי קשור ותלוי, ואף דלא בעי שלא יהא ראשו מגיע לארץ, מ"מ בעי שיהא תלוי, ולא שיהא ב' ראשו מונחים על הארץ, וכ"כ בבעה"מ דהא דתניא בזמן שקשור ותלוי, הוא דלא כר"י דנגר, ואף דלר"י בעי קשור, מ"מ מהא דתני' בברייתא דבעי נמי תלוי, ע"כ דלא כר"י, דהא לר"י סגי במה דמונח כולו על הארץ, וכן מוכח עוד דהרי הבעה"מ העמיד למתני' כר"א דפקק החלון דבעי קשור ותלוי, ואי נימא דכוונת הברייתא דסגי בקשור לחוד מאי פריך הגמ' מהברייתא על תנא

דמתני', הרי המשנה כר"א והברייתא כר"י, וע"כ מוכח דהברייתא דלא כר"י, כיון דלתנא דברייתא בעי' קשור ותלוי, וכן עי' במלחמות דביאר בתו"ד דע"כ הברייתא דלא כר"י, כיון דלר"י סגי בקשור ואינו תלוי. אולם עי' בפסקי הרי"ד ופסקי ריא"ז דכתבו דלתי' הגמ' דמיירי ביש להם ציר סגי בקשור לבד, וצ"ב איך יתפרש לפי"ז לשון הברייתא קשור ותלוי, ועי' בלשון השו"ע ס"ג דכתב על דינא דמתני' "אפי' הם נגררים בארץ" ועי' במ"ב ס"ק כ"ו דהביא מהגר"ז דשרי אף בנגרר בארץ, ועי' בתהל"ד ס"ק ו' דתמה ע"ז מדברי הבעה"מ והרמב"ן הנ"ל, וצ"ע.

גמ' - מיתיבי וכו'. ועי' ברש"י דביאר דאלמא תרוייהו בעי', ועי' בר"ח דביאר דגרסי' בברייתא בזמן שיש להם ציר וכו', ועי' בתוס' ר"פ דהק' לגרסא דילן ד"כ מאי פריך הא איכא לאוקמי בליכא ציר ולא היה ציר, ולמאי הוצרכו אבב ורבא לשנות הגרסא, אולם עי' בבעה"מ דביאר דכוונת אביי ורבא ליישב ללישנא דברייתא דפתח בנגררין וסיים בגבוה, וכדהק' בתוס'.

א) רש"י ד"ה כשיש להם ציר - דמוכחא מילתא דדלת גמורה היא והרי היא קשורה ותלויה ולא מחזי כבונה. ובפשוטו כוונת רש"י דמיירי בציר לדלת, ולכך חשיב דיש היכר לדלת, וכן הוא לשונו של הרמב"ם פכ"ו ה"ח, ולפי"ז מתבאר דסגי במה דאיכא היכר ציר על הדלת דמה"ט אינו מחזי כבונה, אולם עי' בריטב"א דחולק על רש"י וביאר דמיירי שיש ציר לפתח, דמוכח דפתח קבוע הוא, ולכך אין סתימתו מחזי כבנין, ושרי אף כשאין ציר לגוף הדלת, ונפק"מ בפלוגתייהו בביאור דברי רבא דמהני אף בהיה לו ציר, דלפי הריטב"א הביאור בזה דכיון דגלי אדעת' דהוא פתח גמור, אין הסתימה נראית כבונה, וכן פירש להדי' הריטב"א, אבל אי נימא כרש"י והרמב"ם צריך לבאר דסברת רבא דכיון דחיל שם דלת גמורה לא פקע.

ב) ועי' בריטב"א דהוכיח כדבריו דהא דומיא דמחצלת וקנקן קתני שאין להם ציר, אולם עי' בראב"ד בכתוב שם דכתב "וכן קנקן הנגרר כמו יתד הוא ולדלת של מוקצה הוא עשוי כמו הנגרר לדלת הבית, מיהו יש להן ציר יש עליהן תורת דלת, והן וקנקניהן מותרין אפילו נגררין לרבי יהודה" ומבואר מדברי הראב"ד דקנקן הוא כמו נגר, אלא דכל שיש ציר לדלת שרי לנעול אף את הקנקן, דכיון דנעילת הדלת לא מחזי כבנין, ממילא שרי לנעול בו כל שהקנקן קשור.

ג) והנה הרמב"ן במלחמות הק' על הבעה"מ דלפי אביי ורבא דמוקי לברייתא דסגי בקשור ותלוי אעפ"י שאינו גבוה, דכמאן מוקי לה, דהא פלוגתא דר"א ורבנן מיירי בחלון פתח גמורים שיש להם ציר ודלתות ומ"מ בעי' גבוה מן הארץ, ולכאו' כל קו' הרמב"ן מוכן לפי שיטת הריטב"א דמיירי שיש ציר לפתח, אבל אי נימא דמיירי בציר לדלת, הרי ר"א מיירי בפקק החלון ובנגרר דליכא היכר בגופן, ולכך בעי' קשור ותלוי ואין ראשו מגיע לארץ, משא"כ הכא דאיכא היכר בגופן, וי"ל דבהא גופא פליגי הבעה"מ והרמב"ן אי מיירי בציר בדלת או בציר בפתח.

רש"י ד"ה כשהיה להם ציר - ל"א וכו' משום דחופר וכו' וקשיא לי' וכו' הא קא עביד חריץ. אולם עי' בר"ח דביאר דכיון דהיה להם ציר אין סוגרין להו בדוחק ואינן חורצין בעת סתימתן, וצ"ב כוונתו.

א) גמ' - תני רב חייא דלת אלמנה וכו'. עי' בתוס' דבארו דע"כ מיירי כשיש להן ציר דאל"כ מאי איריא דלת אלמנה אפי' דלת אחרינא נמי, ולא נתבאר בתוס' האם כמו דאין נועלין בה אף בשהיה לה ציר, ה"נ אין נועלין בה אף בשהיא גבוהה מן הארץ, ועי' בתהל"ד סי' שי"ג סק"י דנקט דלפי תוס' בגבוה מן הארץ גם בדלת אלמנה נועלין בו, אולם עי'

בגר"ז סעיף י"ב דנקט דגם בכה"ג אין נועלין בה, וכ"כ בחיי אדם כלל ל"ט ס"ו, אך בנשמ"א שם כתב דאפשר דגבוה מן הארץ מהני גם בזה.

(ב) ועי' ברשב"א דהק' על תוס' מי גרע טפי מקנקן הנגרר ומחצלת הנגררת דקתני בבריתא דיש להם ציר ואע"פ שאין גבוהים נועלים בהם, ועי' בריטב"א דיישב דשאני קנקן ומחצלת דאין חסרין ממלאכתן כלום, אבל דלת כשהיא אלמנה לא נגמרה מלאכתה ונראית כדף בעלמא ואינו נראה כפותח וסוגר בדלת אלא כפותח וסוגר כדף בעלמא שאין דרכו בכך אלא נראה כבונה, ועי' בט"ז סימן שי"ג סק"ד דיישב דשאני מחצלת של קנים דמהני היכר ציר כיון דשם אינו מחזי כבונה כיון דאין רגילות לבנות מחצלת של קנים בבנין, משא"כ בדלת אלמנה דרגילין לבנות כן בכותל לא מהני ציר.

(ג) עי' ברשב"א דהביא מהראב"ד דפי' דינא דדלת אלמנה בשאין לה ציר, והק' עליו דא"כ מ"ש דלת אלמנה אפי' כולהו נמי, ולכאור' יש ליישב דלדעת הראב"ד מתני' דדלת שבמוקצה אין נועלין בה אא"כ היא גבוהה מן הארץ, איירי בדלת אלמנה, אבל בדלת גמורה נועלין בה אף שאינה גבוהה מן הארץ, ומשום דכי היכי שאם הי' לה ציר נועלין בה משום שיש בה היכר דלת, ה"נ אם היא עשוי' מב' לוחות ויש לה אסקופא כצורת דלת נועלין בה, ומקורו הוא משום דכל שיש לה ציר פשיטא דנועלין בה אף שהיא דלת אלמנה, דלא גרע ממחצלת וקנקן שאין להן היכר דלת אחר, ומ"מ אם יש להן ציר נועלין בהן, וכל הא דאין נועלין בדלת אלמנה הוא בשאין לה ציר, דכיון שהיא דלת אלמנה וגם אין לה ציר לית בה היכר דלת, וע"כ אין נועלין בה אלא בשאינה גבוהה מן הארץ, וכ"כ בפסקי ריא"ז.

אולם עי' להלן דמדברי הגר"א נלמד דיש לפרש דהראב"ד אזיל לשי' דמחלק בין דלת שבמוקצה לדלת שבפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר, וממילא הא דדלת אלמנה מיירי בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר, וע"כ אם היתה דלת גמורה נועלין בה, ורק משום שהיא דלת אלמנה אין נועלין בה, אך אם יש בה ציר דנועלין אף בדלת שבמוקצה, ה"נ שרי לנעול אף בדלת אלמנה.

(ד) עי' בשו"ע סימן שי"ג ס"ד דפסק דדלת העשוי מלוח אחד או שאין לה אסקופה התחתונה, וכשפותחים שומטין אותה ועוקרים אותה, אין נועלים בה אפי' יש לה ציר, ועי' בביאור הגר"א ס"ק כ"א דביאר דלפי גרסת הרי"ף דמיירי באינה נגררת ע"כ דמיירי באינה קשורה, והדר קו' תו' דהא כה"ג דאינו קשור לא מהני ציר וכדמוכח מת' הגמ' דמוקי לברייתא דקשור ותלוי ביש לו ציר, ומבואר דלא מהני ציר אלא בקשור, ות' הגר"א דהרי"ף ס"ל דמתני' מיירי בדלת שבמוקצה דאינו עשוי ליכנס ולצאת תדיר, אבל ביוצא ונכנס תדיר שרי אף באינו קשור, ורק בדלת אלמנה אסור משום דמחזי כבונה.

וע"ש בדברי הגר"א דביאר דתוס' אזלי' לשי' דס"ל דאין חילוק בין דלת שבמוקצה לדלת שבפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר, וצ"ע דהרשב"א והריטב"א פירשו בדין דלת אלמנה דאיירי בשהי' לה ציר, ולא כתבו ליישב עוד דמיירי בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר, אעפ"י דס"ל לחלק בין דלת שבמוקצה לדלת שבפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר, וכנראה היינו משום דפשיטא להו דבפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר, נועלין אף בדלת אלמנה, ומשום דס"ל דמשמעות הגמ' דדינא דדלת אלמנה קאי על דינא דדלת שבמוקצה.

והנה בטור ובשו"ע הוסיפו דדלת אלמנה אין נועלין בה אפילו יש לה ציר, ועי' בגאון"י דתמה כיון דמיירי באינה קשורה, וכהעתיקו ללשון הרי"ף דשכשפותחין בה שומטין אותה ועוקרין אותה, א"כ מדוע הוסיפו אפי' יש לה ציר, הרי ציר ל"מ מידי בדלת שאינה קשורה, והתוס' שכתבו דאיירי בשיש לה ציר, הוא משום דגרסי דלת הנגררת, ופירשוה בדלת הקשורה ותלוי' ואינה גבוהה מן הארץ, דבדלת גמורה כה"ג אם יש לה ציר נועלין בה, ואילו בדלת אלמנה אין נועלין בה, אך הטוש"ע דהעמידו בשאינה קשורה וכפ' הרי"ף, מה נפ"מ במה שיש לה ציר, ועוד קשה דהרי מקור ד' התוס' דל"מ אפי' יש לה ציר, הוא משום דאל"כ אפי' דלת גמורה נמי, אך לפ"מ שפירשו הטוש"ע בדלת שאינה

קשורה, הרי בע"כ דהא דבדלת גמורה כה"ג נועלין בה הוא משום דאיירי בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר, א"כ אין לנו מקור דבדלת אלמנה ל"מ ציר, וצע"ג.

(א) עי' במג"א סי' שי"ג סק"ח דהק' מדוע בפקק החלון ליכא חסרון דדלת אלמנה, ותי' דמיירי בפקק שעשוי מכמה לוחות. ולכאור' יש לומר דכמו דביאר הריטב"א דשאני קנקן ומחצלת דאין חסרין ממלאכתן כלום, ה"נ י"ל דפקק החלון דרכו אף בלוח אחד ואינו חסר ממלאכתו כלום, וע"כ אף בכה"ג פוקקין בו.

(ב) ועי' במג"א שם דהביא מהב"ח דכ' בשם תו' דאף העשוי מלוח א' אם עשוי לכניסה ויציאה תדיר שרי ומקורו של הב"ח מהא דלא בארו תוס' בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר, ומשום דכה"ג פשיטא דנועלין אף בדלת אלמנה, ועי' לעיל סק"ד דהגר"א ביאר דתוס' פליגי על עיקר חילוק הנ"ל, אולם כיון דנתבאר דהרשב"א והריטב"א ע"כ מודו לסברת הראב"ד, הרי בהכרח צ"ל כדברי הב"ח.

(ג) והנה במ"ב בס"ק ל"ב כתב דמלשון השו"ע מבואר דדינא דדלת אלמנה מיירי באינה קשורה, וביאר המ"ב דמיירי בעשוי לכניסה ויציאה תמיד, ומשום"ה סגי בקשורה ותלו', ולא איכפ"ל דהוא דלת אלמנה, ועי' בשעה"צ ס"ק כ"ג דביאר דכן ביאר הגר"א לפי גרסת הרי"ף שגרס שאינה נגררת, ואירי לדידיה בעשויה לכניסה ויציאה, ומשמע לפ"ז דבקשורה אף בדלת אלמנה שרי, אך לפי גרסתנו דגרסי דלת הנגררת והיינו בקשורה ואפ"ה אסור, א"כ אפשר דאף בעשויה לכניסה ויציאה תדיר ג"כ אסור בדלת אלמנה, עכ"ד, וצ"ע דכל מה דפי' הרי"ף דהב"ח מיירי בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר, הוא לפי מה דגרסי שאינה נגררת, וא"כ ע"כ דמיירי בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר, וכדביאר הגר"א אבל לגירסא דילן דגרסי' דלת הנגררת, ומתפרשת הברייתא בדלת שבמוקצה, ואיירי בשיש לה ציר וכמש"כ תוס' וש"ר, הרי בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר לא מצינו כלל להך דינא דדלת אלמנה, וכמש"כ הב"ח בדעת התוס'. (ד) וצ"ל דהשעה"צ כתב כן מחמת הא דביאר הגר"א דתוס' לא פירשו דהב"ח מיירי בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר, משום דאזלי לשי' דלא נחתו לחלק בין דלת שבמוקצה לדלת שבפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר, ומבואר מהגר"א דאף לגרסת תוס' בברייתא עדיף לפרש דמיירי בעשוי לכניסה ויציאה תמיד, אלא דס"ל לתוס' דליתא להך סברא, וממילא למאי דקי"ל לחלק בזה, יש לפרש להך ברייתא בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר, ולכך כתב השעה"צ דיש לאסור לפ"ז בדלת אלמנה הקשורה אף בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר.

אולם למה דנתבאר לעיל דמוכח מהרשב"א והריטב"א דאעפ"י דס"ל להאי סברא, מ"מ לא העמידו את הברייתא בכה"ג, שוב י"ל דכל מה שפירשו הרי"ף והרמב"ם כן, הוא לפי גירסתם דגרסי דלת שאינה נגררת, אך לגירסא דילן דגרסי' דלת הנגררת אין לנו מקור להעמידה בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר, וממילא דממ"נ אין לנו לאסור בדלת אלמנה הקשורה בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר, ועי' בחזו"א סימן מ"ו סק"א שכתב דבדלת אלמנה העשוי לכניסה ויציאה תדיר שרי, כיון דלא הוזכר דין דלת אלמנה אלא בסוגיין העסוקה בדלת שבמוקצה.

ק"א ב'

מתני' - נגר שיש בראשו גלוסטרא. עי' ברש"י דביאר דאף לר"א יש לנגר שם כלי מחמת הגלוסטרא, אלא דס"ל לר"א דמ"מ אסור משום דמחזי כבונה, ור"י ס"ל דכל שיש לו שם כלי אינו מחזי כבונה, אולם עי' בריטב"א דהביא מרש"י ורבינו ישעיה' דפלוגתייהו אם גלוסטרא מהני להחשיבו לכלי או לא, דר"א ס"ל דלא מהני הא דמשמש לב' תשמישין, וע"ש בריטב"א דזהו הטעם דמודה ר"א ביטל אגדו כיון דעי"ז תורת כלי עליו, וביאר הריטב"א דלפי"ז מוכח דדינא דפקק החלון מיירי באינו ניטל באגדו ולית לי' נמי תורת כלי, דאל"כ לא בעי' תלוי לכו"ע, וע"ש בריטב"א דדן דיתכן דאף קשור לא בעי'.

והנה בשבת קכ"ו ב' פריך הגמ' איך פסק רב יצחק נפחא דהל' כר"א דבעי' בפקק החלון קשור ותלוי, הרי מבואר במתני' דפקקו את המאור בטפיח, ועי' בגאון"י דהק' דלפי הריטב"א מאי פריך הרי שאני התם דאית לי' תורת כלי, ובאמת דעי' בריטב"א שם דהק' כן על הגמ' מאי פריך שאני התם דית לי' תורת כלי, ותי' הריטב"א דכוונת הגמ' להק' דתורת כלי מהני להיתר טלטול אבל לא מהני לתוספת אהל עראי, וצ"ע דהא הריטב"א כתב בסוגיין דכל דאית לי' תורת כלי מודה ר"א דלא בעי' קשור ותלוי בפקק החלון, ועי' בפסקי הרי"ד בשבת דנשאר בקו' על הגמ' שם, ולדברי רש"י דר"א אוסר אף באית ליה תורת כלי, א"ש הסוגיא שם.

(א) גמ' - בניטל באגדו כו"ע לא פליגי כי פליגי בשאינו ניטל באגדו וכו'. הנה ברש"י במתני' מבואר דדינו של ר"א מיירי בקשור בעיברא דדשא, ועי"ז ביאר רש"י דמיירי הכא בקשור ותלוי, אבל באינו ניטל באגדו לא מהני הא דקשור ותלוי, וטעמא דהוצרך רש"י לבאר דר"א כרבנן דבעי קשור ותלוי משום דמבואר בגמ' בשבת קכ"ו א' דתנא דנגר הוא ר"א, [ועי' רמב"ן במלחמות דר"א דפקק הוא ר"א דהכא, אולם עי' גאון"י ורש"ש, ויל"ע דרש"י במתני' בדף ק"ב א' כתב דמתני' דנגר מיירי בליכא גלוסטרא, ומבואר דקאי האי תנא אף אליבא דר"י, ואי נימא דר"א דפקק ותנא דנגר ור"א דגלוסטרא הוא חד תנא, הרי אף בגלוסטרא לא מהני, וצ"ע בזה], ועי"ז מבאר הגמ' דכ"ז בנטל באגדו, אבל באינו ניטל באגדו לא מהני קשור ותלוי בעיברא דדשא, ונמצא לפי רש"י דרבנן דס"ל דבעיברא דדשא בעי' קשור ותלוי, הוא רק בניטל באגדו, אבל באינו ניטל באגדו לא מהני אף תלוי.

(ב) ועי' במהרש"א דנראה מתו"ד דנקט דרש"י בא לבאר לדינא דר"א אף אליבא דר"י, וכן משמע מתו"ד דרש"י ביאר לסוגיין אף בדלת, ומה"ט תמה על רש"י דא"כ הו"ל לגמ' לחלק בין נגרר למונח, ולא בין ניטל באגדו לאין ניטל באגדו, ועוד תמה כיון דמבואר בגמ' דפלוגתא דר"י ורבנן בנגר הוא בגוונא דקשור בדלת ואין ניטל באגדו, איך יתכן לומר דבאינו ניטל באגדו לא מהני אף בקשור ותלוי, וצ"ע דהא רש"י להדי' במשנה ביאר דמתני' דר"א ור"י מיירי בקשור בעיברא דדשא, ואדרבא כוונת רש"י לבאר דר"א כרבנן ולא כר"י.

אולם הנה ברש"י מבאר דהחסרון באינו ניטל באגדו הוא משום דהוי כמונח, וע"כ צ"ל דכוונת רש"י לבאר אף אליבא דר"י, דהא דינא דמונח ר"י קאמר לה, ומשום דבתלוי בעיברא דדשא מודה ר"י דלא מהני קשור, [אבל בקשור בדלת ליכא חסרון דאינו ניטל באגדו, וכמבואר בגמ' דלר"י קשור בדלת מהני אף באינו ניטל באגדו, וכ"כ בגאון"י], וכנראה דמחמת דברי רש"י אלו למד המהרש"א דרש"י ביאר לדברי ר"א אף אליבא דר"י, וצ"ע מרש"י במתני', וצ"ע בכ"ז.

(ג) והנה במה דמתבאר מדברי רש"י דלפי רבנן לא מהני קשור ותלוי בעיברא דדשא באינו ניטל באגדו, וכן הא דמבואר בגמ' דמודה ר"י לרבנן בעיברא דדשא, הוא אף בקשור ותלוי, הנה מדברי תוס' מוכח דפליגי עלה, דהא בארו דמתני' דדלת שבמוקצה מיירי באינו ניטל באגדו, ונידון כקשור בעיברא דדשא, וכדיבאר במהרש"א, ע"ש, ומבואר לפי"ז דבקשור ותלוי מהני אף בקשור בעיברא דדשא ואינו ניטל באגדו, דהא מבואר להדי' במתני' דבגבוהים מן הארץ מהני, וכן הוכיח בתהל"ד שיי"ג ס"ק ה'.

ונראה דרש"י אזיל לשי' דביאר דכל שאינו ניטל באגדו הוי כמונח, ומשו"ה נקט דלא מהני לרבנן אף קשור ותלוי, וכמו"כ פשיטא לי' דר"י מודה לרבנן דאף תלוי לא מהני, אבל תוס' ס"ל דהחסרון באינו ניטל באגדו אינו משום דנידון כמונח אלא דכל שאינו ניטל באגדו איכא חסרון באיכות הקשר, ולא סגי בקשור לחוד, אבל בקשור ותלוי מהני, ומה"ט מסתבר דהא דבארו בתי' בתרא דמתני' מיירי בעיברא דדשא אינו בגוונא דקשור ותלוי, אלא רק בקשור ואינו תלוי, ולכך כתבו בהמשך דבריהם דבקשור ותלוי בעיברא דדשא נועלין בו אף דאינו ניטל באגדו, בין לר"י ובין לרבנן.

(ד) עי' בתוס' ד"ה כי דכתבו בפי' קמא דבארו דמיירי הכא בקשור ואינו תלוי, וס"ל לרבנן דבעי' נמי תלוי, וע"ז מבאר הגמ' בניטל באגדו סגי בקשור ואינו תלוי אף לרבנן, וכן מבואר בתוס' ר"פ דנקט בפשיטות דבניטל באגדו אף רבנן מודו דסגי בקשור ואינו תלוי, והיינו דלפי תוס' מיירי הכא בקשור בדלת, ובהא ס"ל לרבנן דסגי בקשור ותלוי, אף באינו ניטל באגדו, ולכך פי' דכל הנידון הוא על קשור ואינו תלוי, [ואינו ענין כלל לדברי רש"י דמיירי בקשור בעיברא דדשא].

והנה בלשון התוס' היה אפשר לפרש דקאי על ר"י, ולא על ר"א, דהא ר"א ס"ל לרבנן, אולם עי' בב"ח בדברי התוס' בא"נ דהגיה וסבירא להו, והיינו דתוס' מיירי אף אליבא דר"א, וצ"ב קצת אמאי לא תיקון כן אף בתי' קמא דתוס'.

(ה) והנה מבואר במתני' דר"י שרי ביש בראשו גלוסטרא, ועי' בביאור הגר"א שי"ג סעיף א' ס"ק י"א וס"ק י"ד דביאר דלפי רש"י לר"י מהני גלוסטרא אף באינו קשור כלל, אבל לפי תוס' והטור והשו"ע לא מהני גלוסטרא רק בקשור, ע"ש היטב.

ולכא' תלוי בהנ"ל, דרש"י אזיל לשי' דכל שאינו ניטל באגדו חשיב כמונח, ולכך בהכרח דר"י דמתיר בגלוסטרא אף כשאינו ניטל באגדו, מיירי אף באינו קשור כלל, אבל תוס' אזלי לשי' דהוא רק ריעותא בקשור, ומשו"ה ס"ל דכל מה דמהני גלוסטרא הוא רק כשעכ"פ הוא קשור.

אולם בעיקר מה דנקט הגר"א דלדעת רש"י מהני גלוסטרא לר"י אף באינו קשור כלל, עי' בריטב"א ובתורי"ד דפשוט להו דאף לרש"י לא שרי ר"י גלוסטרא אלא בקשור.

עירובין ק"א א'

א[מתני' - הדלת שבמוקצה וכו'] אין נועלין בהן א"כ גבוהין מן הארץ. והק' הראשונים שהרי בפקק החלון ובנגר קי"ל דל"ב שיהיו קשורין ותלויין ואין ראשן מגיע לארץ, וא"כ מ"ט הכא בעי' שיהיו גבוהין מן הארץ - ומצינו בראשונים ג' ישובים בזה.

א) דעת תוס' ק"א ב' ד"ה כי פליגי דאיירי בשאינו ניטל באיגדו, והיינו דהא מבואר בסוגיא שם דבדלתלי בעיברא דדשא ואין ניטל באיגדו ר"י מודה לרבנן אין נועלין בו, ומשו"ה הכא אין נועלין בו, ועי' במהרש"א דביאר דדלת שבמוקצה דמי לתלי בעברא דדשא, ונמצא לפ"ז, דהא דאם אינו ניטל באיגדו אין נועלין בו, הוא רק בשראשו מגיע לארץ, אך אם אין ראשו מגיע לארץ נועלין בו אף שאינו ניטל באיגדו.

[אולם יתכן לבאר דתוס' מודו לדברי הראב"ד דלהלן דהכא אף רבנן דפקק החלון מודו דבעי' קשור ותלוי כיון דהוי תוספת קבע, אלא דקשיא להו דאף לר"א דבעי' קשור ותלוי, כ"ז שייך כשאינו ניטל באיגדו, אך אם הוא ניטל באיגדו ל"ב קשור ותלוי, וכמב' בתוס' שם, וא"כ אף דבדלת שבמוקצה מודו רבנן לר"א, מ"מ אם הוא ניטל באיגדו בדין דיהני קשור לחוד, שהרי זה מהני גם לר"א, ומזה הוא שהוכיחו התוס' דאיירי בשאינו ניטל באיגדו, אולם אינו משמע בלשון תוס', ובלא"ה צ"ב אמאי לא הק' לקו' דאם אינו ניטל באיגדו היכי משכח"ל תלוי, על עיקר דינא דר"א דבעי' בפקק החלון קשור ותלוי, דאם ניטל באיגדו איך משכח"ל, וצ"ע בכ"ז].

ב) דעת הבעה"מ דמתני' אתיא כר"א דס"ל בפקק החלון ובנגר דבעי' שיהיו קשורין ותלויין ואין ראשן מגיע לארץ, וה"נ בדלת שבמוקצה לא שרי א"כ גבוהין מן הארץ, אך לר"י דקי"ל כוותי' דבקשור אע"פ שאינו תלוי סגי, ה"נ בדלת שבמוקצה כל שהיא קשורה נועלין בה, וכ"כ ר"ת בספר הישר סימן רפ"ד וסימן שי"ז.

ג) עי' ברמב"ן דביאר דדלת שבמוקצה שאני, דכיון דרוצה לסתמן בקביעות, בעינן בהו הכירא, והראב"ד בכתוב שם ביאר כיון דדלת של מוקצה אין רגילין בו, כל זמן שהן נגררין מיחזי כבונה וכסותם פירצתו ומחתרתו בשבת, ועי' בריטב"א דהביא מפסקי הרי"ד דעד כאן לא פליג רבי יהודה אלא בנגר ופקק שהם סוגרין ופותחין בכל יום [אולם בבה"ל ס"ג ד"ה שאין הביא מהתו"ש דשיעורו ל' יום], והלכך שרי להו בחדא ולא בעי גבוהין, אבל דלת שבמוקצה וחדקים שבפרצה ומחצלת שאין דרכן לפותחין בכל יום מיחזי כבונה עד דאיכא תרתי קשורין וגבוהין.

ועי' בב"י סי' שיי"ג הוכיח מד' רש"י שלא חילק בזה אלא ה"ה לכל דלת שעשוי בענין זה אלא דנקט מוקצה משום דאורחא בהכי, וכ"כ בביאור הגר"א, אולם עי' בב"ח דחלק על ביאור דברי הב"י בכוונת רש"י.

ב] והנה בחי' הרשב"א והריטב"א וברא"ש סימן ט"ו הביאו ד' הראב"ד דהק' כיון דקיי"ל כר"י וכרשב"ג בדינא דפקק דמוסיף על אהל עראי שרי, אמאי במתני' אסור באינו גבוה מן הארץ, ותי' הראב"ד דכיון דאינו עשוי להיות פתוח רק לזמן רחוק, אינו תוספת אהל עראי אלא תוספת אהל קבע, אבל אם היה פתוח קבוע שם, אע"פ שהן נגררין מותרין. ונראה דיש חילוק בין הרמב"ן להראב"ד, דלפי הרמב"ן הטעם הוא דכל דסותם בקביעות יותר ה"ז נראה טפי כבנין, וע"כ בעינן בהו הכירא טפי, אך בדברי הראב"ד מבואר שהטעם בזה הוא דכה"ג מודו דבעי' קשור ותלוי כיון דהוי תוספת אהל קבע, ונפ"מ דלדעת הראב"ד הא דבעי' קשור ותלוי הוא חד דינא עם הא דבעי' ר"א קשור ותלוי, ואך דהכא אפי' רבנן מודו, אבל לשאר הראשונים הוא דין בפנ"ע.

ג] עי' בביאור הגר"א ס"ק י"ט דמבואר מדברי השו"ע דס"ל דאף בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר בעי' קשור, אולם בס"ק כ"ב הוכיח מדברי הרמ"א בס"ד דפליג דלא בעי' קשור בכה"ג, והובא במ"ב ס"ק כ"ט, וצ"ע דהנה בשו"ע בסעיף ד' כתב בדינא דדלת אלמנה דכשפותחים שומטין אותה ועוקרים אותה, ועי' במ"ב ס"ק ל"ב דביאר דמשמע דמיירי באינה קשורה כלל, אבל בקשורה שרי אף בדלת אלמנה, וביאר דטעמא משום דמיירי הכא בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר, ומוכח מהכא דאי לאו דהוי דלת אלמנה שרי לסגור אף דשומטין ועוקרים אותה, וצ"ע דא"כ דברי השו"ע סותרים מס"ג לס"ד.

ועי' בנשמת אדם דביאר דע"כ מוכח מהכא דהא דכתב השו"ע בסעיף ג' והוא נגרר היינו אפילו אינו קשור, וע"ז כתב השו"ע דאף בעשוי לכניסה ויציאה תמיד איכא חסרון בדלת אלמנה. [ולכא' לפי"ז ע"כ מוכח לפרש דכוונת המשנה לומר דגבוהין מן הארץ היינו דכשנועל אינו עומד על הארץ, ולא דהוא קשור ותלוי, ומשו"ה יש לבאר דכוונת השו"ע במה דכתב והוא נגרר היינו דהוא נגרר על הארץ, ולעולם מיירי דאינו קשור כלל, ועי' להלן בדברי הנשמ"א בזה].

ד] ובעיקר דברי הגר"א דנחלקו בזה השו"ע והרמ"א יש לבאר, דהנה הרמב"ן במלחמות כתב לבאר "אלא ש"מ דהני דינא אחרייתי אית להו, דכיון דכלים גמורים הם בין לר' יוסי בין לר' יהודה בדין היה להתירם אע"פ שאין קשורין, אלא כיון דדלת מוקצה ופרצה היא דומה כמי שרוצה לסתמן בקביעות הלכך בעינן בהו הכירא" ומבואר בדבריו דלולי הא דדלת מוקצה ופירצה היא, היו נועלין בהן אף שאין קשורין, ולפ"ז הרי בפתח שעשוי לכניסה ויציאה תדיר נועלין בדלת אף באינו קשור, ונראה דהרמב"ן אזיל לשי' במלחמות סו"פ כל הכלים דאף בנגר ל"ב קשור ותלוי אלא בשאין עליו תורת כלי, אך כל שיש עליו תורת כלי נועלין בו אף בשאין קשור ותלוי, ולכך ס"ל דה"ה בדלת שיש לו תורת כלי, נועלין בה אף באינו קשור ותלוי.

אולם להשי' דקיי"ל בנגר דאף בשיש עליו תורת כלי אין נועלין בו בשאין קשור ותלוי, הרי ה"ה בדלת העשויה לכניסה ויציאה, אף דיש לו תורת כלי, מ"מ אם אינה קשור ותלוי אין נועלין בה.

ולדעת הרא"ש בסו"פ כל הכלים שחילק דבפקק החלון נועלין בו אף בשאין עליו תורת כלי, ובקנה אין נועלין בו אלא בשיש עליו תורת כלי, ובנגר אין נועלין בו אף בשיש עליו תורת כלי אלא בשהוא קשור ותלוי, הרי יש להסתפק בדין דלת, אם דמיא לבנין כנגר, וע"כ אף שיש עליו תורת כלי אין נועלין בה אלא בשהוא קשור ותלוי, או דדמי לקנה שכל

שיש עליו תורת כלי נועלין בו, או דדמי לפקק החלון שאף אם אין עליו תורת כלי נועלין בו, והגר"א דקדק מל' הרא"ש דדינו כנגר, ואין נועלין בו אא"כ הוא קשור ותלוי.

וי"ל דבזה פליגי השו"ע והרמ"א, שהרי קי"ל בס"א כדעת הרא"ש דחלוק דין נגר מדין קנה, ודעת המחבר דדין דלת הוא כדין נגר, שאף שיש עליו תורת כלי אין נועלין בו בשאינו קשור ותלוי, אבל הרמ"א סובר דדין דלת הוא כדין קנה דכל שיש עליו תורת כלי נועלין בו אף שאינו קשור ותלוי, אך מ"מ בעי' שיהא עליו תורת כלי, ול"ד לפקק החלון דפוקקין בו אף בשאין עליו תורת כלי, ולכך אין נועלין בדלת אלמנה כיון דאין לו תורת כלי.

א) מתני' - אין נועלין בהן אלא אם כן גבוהים מן הארץ. עי' בנשמת אדם כלל ל"ט דמסתפק האם גבוהים מן הארץ היינו דקשור ותלוי ואין ראשו מגיע לארץ, או דזה דין על הפתח שיהא עשוי באופן דגם כשינעול לא יהא הדלת עומד על הארץ אלא קצת גבוה, ובכה"ג מהני אף באופן דאינו קשור כלל, ועי' בנשמת אדם דכתב דנחלקו בזה הראשונים, ועי' בבה"ל ס"ג ד"ה גבוהים דחלק עליו.

ב) והנה בתוס' ק"ב א' הק' על דינא דמתני' אמאי בעי גבוהים מהארץ הרי ע"כ מיירי באינו ניטל באיגדו, דאל"כ סגי בקשור לחוד, ואיך יתכן דגבוהים מהארץ, ותי' דאינו ניטל באיגדו היינו דאינו יכול לטלטלו אבל במקומו הוא עומד תלוי, ומבואר להדי' מקו' תוס' דמתני' מיירי בקשור, ולכך העמידו למתני' מיירי באינו ניטל באיגדו, וכן מוכח מתי' דמיירי הכא באינו ניטל ולכך בעי' קשור ותלוי, וכבר תמה כן בתהל"ד שי"ג ס"ק ז' על החיי אדם.

ג) ועוד יש להוכיח מדברי הרמב"ן במלחמות דכתב לבאר בתו"ד דע"כ פשיטא לאב"י ורבא דהיכא דאיכא ציר או שהיה ציר לא בעי' גבוהים מן הארץ דאל"כ הו"ל למימר דכוונת הברייתא בתלוי דהוא גבוה מן הארץ דומיא דגבוהין דמתני', ע"ש, ומבואר להדי' דמתני' מיירי בקשור ותלוי וגבוה מן הארץ.

ד) ועי' ברמב"ם פכ"ו ה"ח דכתב "דלת שהיה לה ציר וכו' וכן מחצלת הנגררת בזמן שקשורין ותלויין בכותל סותמין בהן ונועלים בהם ואם לאו אין נועלין בהן ואם היו גבוהים מעל הארץ נועלין בהן" ועי' במ"מ דהק' אמאי לא כתב הרמב"ם עוד דאף ציר לא בעי', והוכיח מזה הנשמ"א דס"ל למ"מ דלדעת הרמב"ם מיירי מתני' באינו קשור, דאי מיירי בקשור ותלוי, הרי ע"כ דהרמב"ם אתי לאפוקי דלא בעי' ציר, וכן הביא בנשמת אדם מדברי הרמב"ם בפה"מ, וצ"ע על הבה"ל דכתב דבפה"מ משמע להיפוך.

ה) והנה הרא"ש בס' י"ג גרס בדברי רבי חייא דמיירי בדלת אלמנה הנגררת, ולפי"ז ע"כ דמיירי בקשורה, אולם אח"כ כתב דיש פי' דדלת אלמנה היינו דליכא איסקופה אלא מורידין אותה על הארץ, וכשפותחין שומטין אותה ועוקרין אותה, וצ"ע כיון דכתב דהיא קשורה, איך יתכן לומר דשומטין ועוקרין אותה, ועי' בביאור הגר"א ס"ק כ"א דדייק מלשון הרי"ף דכתב דשומטין ועוקרין דפליג על תוס' וס"ל דדינא דדלת אלמנה מיירי באינה קשורה, ודלא כתוס', וצ"ע דהא הרא"ש כתב כדברי הרי"ף ומ"מ גרס דמיירי בדלת הנגררת.

ועי' בנשמת אדם בתו"ד דעמד בזה וכתב דצ"ל דלשון נגרר מתפרש דמונח על הארץ, ולכאור' לפי"ז ע"כ מוכח דכוונת המשנה בגבוהין מן הארץ היינו דאינו קשור ותלוי, אלא דכשנועל אינו עומד על הארץ, ולכך יש לפרש נמי דדינא דדלת אלמנה מתפרש דכשנועל אינו גבוה על הארץ אלא הוא נגרר על הארץ, אבל אי נימא דמתני' מתפרש משום דגבוה מן הארץ, א"א לפרש דכוונת הברייתא באינו קשור.

והנה הרא"ש בסו"ס ט"ו כתב "ואם היה בפתח קבוע ליכנס ולצאת דרך שם אף על פי שאין גבוהין מן הארץ נועלין בהן" ועי' בביאור הגר"א ס"ק י"ט דדייק מדבריו דאף בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר נמי בעי' קשור, ולכך כתב גבוהין מן הארץ, אולם לדברי הנשמת אדם יש לפרש דכוונת הרא"ש דלעולם לא בעי' קשור, וכוונתו דבפתח העשוי

לכניסה ויציאה תדיר לא בעי' שבזמן שהוא נעול יהא גבוה מן הארץ, אלא אפי' אם כשנועלין אינו גבוה מן הארץ נמי שרי.

גמ' - ורמינהו דלת הנגררת וכו' בזמן שקשורין ותלויין וכו' בשיש להם ציר וכו'. ומבואר דאף ביש לדלת ציר בעי' קשור ותלוי, ואף דלא בעי' שלא יהא ראשו מגיע לארץ, מ"מ בעי' שיהא תלוי, ולא שיהא ב' ראשיו מונחים על הארץ, וכ"כ בבעה"מ דהא דתניא בזמן שקשור ותלוי, הוא דלא כר"י דנגר, ואף דלר"י בעי' קשור, מ"מ מהא דתני' בברייתא דבעי' נמי תלוי, ע"כ דלא כר"י, דהא לר"י סגי במה דמונח כולו על הארץ, וכן מוכח עוד דהרי הבעה"מ העמיד למתני' כר"א דפקק החלון דבעי' קשור ותלוי, ואי נימא דכוונת הברייתא דסגי בקשור לחוד מאי פריך הגמ' מהברייתא על תנא דמתני', הרי המשנה כר"א והברייתא כר"י, וע"כ מוכח דהברייתא דלא כר"י, כיון דלתנא דברייתא בעי' קשור ותלוי, וכן עי' במלחמות דביאר בתו"ד דע"כ הברייתא דלא כר"י, כיון דלר"י סגי בקשור ואינו תלוי.

אולם עי' בפסקי הרי"ד ופסקי ריא"ז דכתבו דלתי' הגמ' דמיירי ביש להם ציר סגי בקשור לבד, וצ"ב איך יתפרש לפי"ז לשון הברייתא קשור ותלוי, ועי' בלשון השו"ע ס"ג דכתב על דינא דמתני' "אפי' הם נגררים בארץ" ועי' במ"ב ס"ק כ"ו דהביא מהגר"ז דשרי אף בנגרר בארץ, ועי' בתהל"ד ס"ק ו' דתמה ע"ז מדברי הבעה"מ והרמב"ן הנ"ל, וצ"ע.

גמ' - מיתיבי וכו'. ועי' ברש"י דביאר דאלמא תרויהו בעי', ועי' בר"ח דביאר דגרסי' בברייתא בזמן שיש להם ציר וכו', ועי' בתוס' ר"פ דהק' לגרסא דילן ד"כ מאי פריך הא איכא לאוקמי בליכא ציר ולא היה ציר, ולמאי הוצרכו אבב ורבא לשנות הגרסא, אולם עי' בבעה"מ דביאר דכוונת אבבי ורבא ליישב ללישנא דברייתא דפתח בנגררין וסיים בגבוה, וכדהק' בתוס'.

א) רש"י ד"ה כשיש להם ציר - דמוכחא מילתא דדלת גמורה היא והרי היא קשורה ותלויה ולא מחזי כבונה. ובפשוטו כוונת רש"י דמיירי בציר לדלת, ולכך חשיב דיש היכר לדלת, וכן הוא לשונו של הרמב"ם פכ"ו ה"ח, ולפי"ז מתבאר דסגי במה דאיכא היכר ציר על הדלת דמה"ט אינו מחזי כבונה, אולם עי' בריטב"א דחולק על רש"י וביאר דמיירי שיש ציר לפתח, דמוכח דפתח קבוע הוא, ולכך אין סתימתו מחזי כבנין, ושרי אף כשאין ציר לגוף הדלת, ונפק"מ בפלוגתייהו בביאור דברי רבא דמהני אף בהיה לו ציר, דלפי הריטב"א הביאור בזה דכיון דגלי אדעת' דהוא פתח גמור, אין הסתימה נראית כבונה, וכן פירש להדי' הריטב"א, אבל אי נימא כרש"י והרמב"ם צריך לבאר דסברת רבא דכיון דחיל שם דלת גמורה לא פקע.

ב) ועי' בריטב"א דהוכיח כדבריו דהא דומיא דמחצלת וקנקן קתני שאין להם ציר, אולם עי' בראב"ד בכתוב שם דכתב "וכן קנקן הנגרר כמו יתד הוא ולדלת של מוקצה הוא עשוי כמו הנגר לדלת הבית, מיהו יש להן ציר יש עליהן תורת דלת, והן וקנקניהן מותרין אפילו נגררין לרבי יהודה" ומבואר מדברי הראב"ד דקנקן הוא כמו נגר, אלא דכל שיש ציר לדלת שרי לנעול אף את הקנקן, דכיון דנעילת הדלת לא מחזי כבנין, ממילא שרי לנעול בו כל שהקנקן קשור.

ג) והנה הרמב"ן במלחמות הק' על הבעה"מ דלפי אבבי ורבא דמוקי לברייתא דסגי בקשור ותלוי אעפ"י שאינו גבוה, דכמאן מוקי לה, דהא פלוגתא דר"א ורבנן מיירי בחלון פתח גמורים שיש להם ציר ודלתות ומ"מ בעי' גבוה מן הארץ, ולכא' כל קו' הרמב"ן מוכן לפי שיטת הריטב"א דמיירי שיש ציר לפתח, אבל אי נימא דמיירי בציר לדלת, הרי ר"א מיירי בפקק החלון ובנגר דליכא היכר בגופן, ולכך בעי' קשור ותלוי ואין ראשו מגיע לארץ, משא"כ הכא דאיכא היכר בגופו, וי"ל דבהא גופא פליגי הבעה"מ והרמב"ן אי מיירי בציר בדלת או בציר בפתח.

רש"י ד"ה כשהיה להם ציר - ל"א וכו' משום דחופר וכו' וקשיא ל"י וכו' הא קא עביד חריץ. אולם ע"י בר"ח דביאר דכיון דהיה להם ציר אין סוגרין להו בדוחק ואינן חורצין בעת סתימתן, וצ"ב כוונתו.

(א) גמ' - תני רב חייא דלת אלמנה וכו'. ע"י בתוס' דבארו דע"כ מיירי כשיש להן ציר דאל"כ מאי איריא דלת אלמנה אפי' דלת אחרינא נמי, ולא נתבאר בתוס' האם כמו דאין נועלין בה אף בשהיה לה ציר, ה"נ אין נועלין בה אף בשהיה גבוהה מן הארץ, וע"י בתה"ד ס"י שי"ג סק"י דנקט דלפי תוס' בגבוהה מן הארץ גם בדלת אלמנה נועלין בו, אולם ע"י בגר"ז סעיף י"ב דנקט דגם בכה"ג אין נועלין בה, וכ"כ בחיי אדם כלל ל"ט ס"ו, אך בנשמ"א שם כתב דאפשר דגבוהה מן הארץ מהני גם בזה.

(ב) וע"י ברשב"א דהק' על תוס' מי גרע טפי מקנקן הנגרר ומחצלת הנגררת דקתני בברייתא דיש להם ציר ואע"פ שאין גבוהים נועלים בהם, וע"י בריטב"א דיישב דשאני קנקן ומחצלת דאין חסרין ממלאכתן כלום, אבל דלת כשהיא אלמנה לא נגמרה מלאכתה ונראית כדף בעלמא ואינו נראה כפותח וסוגר בדלת אלא כפותח וסוגר בדף בעלמא שאין דרכו בכך אלא נראה כבונה, וע"י בט"ז סימן שי"ג סק"ד דיישב דשאני מחצלת של קנים דמהני היכר ציר כיון דשם אינו מחזי כבונה כיון דאין רגילות לבנות מחצלת של קנים בבנין, משא"כ בדלת אלמנה דרגילין לבנות כן בכותל לא מהני ציר.

(ג) ע"י ברשב"א דהביא מהראב"ד דפי' דינא דדלת אלמנה בשאין לה ציר, והק' עליו דא"כ מ"ש דלת אלמנה אפי' כולהו נמי, ולכאור' יש ליישב דלדעת הראב"ד מתני' דדלת שבמוקצה אין נועלין בה אא"כ היא גבוהה מן הארץ, איירי בדלת אלמנה, אבל בדלת גמורה נועלין בה אף שאינה גבוהה מן הארץ, ומשום דכי היכי שאם הי' לה ציר נועלין בה משום שיש בה היכר דלת, ה"נ אם היא עשויה מב' לוחות ויש לה אסקופא כצורת דלת נועלין בה, ומקורו הוא משום דכל שיש לה ציר פשיטא דנועלין בה אף שהיא דלת אלמנה, דלא גרע ממחצלת וקנקן שאין להן היכר דלת אחר, ומ"מ אם יש להן ציר נועלין בהן, וכל הא דאין נועלין בדלת אלמנה הוא בשאין לה ציר, דכיון שהיא דלת אלמנה וגם אין לה ציר לית בה היכר דלת, וע"כ אין נועלין בה אלא כשהיא גבוהה מן הארץ, וכ"כ בפסקי ריא"ז.

אולם ע"י להלן דמדברי הגר"א נלמד דיש לפרש דהראב"ד אזיל לשי' דמחלק בין דלת שבמוקצה לדלת שבפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר, וממילא הא דדלת אלמנה מיירי בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר, וע"כ אם היתה דלת גמורה נועלין בה, ורק משום שהיא דלת אלמנה אין נועלין בה, אך אם יש בה ציר דנועלין אף בדלת שבמוקצה, ה"נ שרי לנעול אף בדלת אלמנה.

(ד) ע"י בשו"ע סימן שי"ג ס"ד דפסק דדלת העשוי מלוח אחד או שאין לה אסקופה התחתונה, וכשפותחים שומטין אותה ועוקרים אותה, אין נועלים בה אפי' יש לה ציר, וע"י בביאור הגר"א ס"ק כ"א דביאר דלפי גרסת הרי"ף דמיירי באינה נגררת ע"כ דמיירי באינה קשורה, והדר קו' תו' דהא כה"ג דאינו קשור לא מהני ציר וכדמוכח מת' הגמ' דמוקי לברייתא דקשור ותלוי ביש לו ציר, ומבואר דלא מהני ציר אלא בקשור, ותו' הגר"א דהרי"ף ס"ל דמתני' מיירי בדלת שבמוקצה דאינו עשוי ליכנס ולצאת תדיר, אבל ביוצא ונכנס תדיר שרי אף באינו קשור, ורק בדלת אלמנה אסור משום דמחזי כבונה.

וע"ש בדברי הגר"א דביאר דתוס' אזלי' לשי' דס"ל דאין חילוק בין דלת שבמוקצה לדלת שבפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר, וצ"ע דהרשב"א והריטב"א פירשו בדין דלת אלמנה דאיירי בשהי' לה ציר, ולא כתבו ליישב עוד דמיירי בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר, אעפ"י דס"ל לחלק בין דלת שבמוקצה לדלת שבפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר,

וכנראה היינו משום דפשיטא להו דבפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר, נועלין אף בדלת אלמנה, ומשום דס"ל דמשמעות הגמ' דדינא דדלת אלמנה קאי על דינא דדלת שבמוקצה.

והנה בטור ובשו"ע הוסיפו דדלת אלמנה אין נועלין בה אפילו יש לה ציר, ועי' בגאון"י דתמה כיון דמיירי באינה קשורה, וכהעתיקו ללשון הרי"ף דשכשפותחין בה שומטין אותה ועוקרין אותה, א"כ מדוע הוסיפו אפי' יש לה ציר, הרי ציר ל"מ מידי בדלת שאינה קשורה, והתוס' שכתבו דאיירי בשיש לה ציר, הוא משום דגרסי דלת הנגדרת, ופירשוה בדלת הקשורה ותלוי' ואינה גבוהה מן הארץ, דבדלת גמורה כה"ג אם יש לה ציר נועלין בה, ואילו בדלת אלמנה אין נועלין בה, אך הטוש"ע דהעמידו בשאינה קשורה וכפי' הרי"ף, מה נפ"מ במה שיש לה ציר, ועוד קשה דהרי מקור ד' התוס' דל"מ אפי' יש לה ציר, הוא משום דאל"כ אפי' דלת גמורה נמי, אך לפ"מ שפירשו הטוש"ע בדלת שאינה קשורה, הרי בע"כ דהא דבדלת גמורה כה"ג נועלין בה הוא משום דאיירי בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר, א"כ אין לנו מקור דבדלת אלמנה ל"מ ציר, וצע"ג.

(א) עי' במג"א סי' שי"ג סק"ח דהק' מדוע בפקק החלון ליכא חסרון דדלת אלמנה, ותי' דמיירי בפקק שעשוי מכמה לוחות. ולכאור' יש לומר דכמו דביאר הריטב"א דשאני קנקן ומחצלת דאין חסרין ממלאכתן כלום, ה"נ י"ל דפקק החלון דרכו אף בלוח אחד ואינו חסר ממלאכתו כלום, וע"כ אף בכה"ג פוקקין בו.

(ב) ועי' במג"א שם דהביא מהב"ח דכ' בשם תו' דאף העשוי מלוח א' אם עשוי לכניסה ויציאה תדיר שרי ומקורו של הב"ח מהא דלא בארו תוס' בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר, ומשום דכה"ג פשיטא דנועלין אף בדלת אלמנה, ועי' לעיל סק"ד דהגר"א ביאר דתוס' פליגי על עיקר חילוק הנ"ל, אולם כיון דנתבאר דהרשב"א והריטב"א ע"כ מודו לסברת הראב"ד, הרי בהכרח צ"ל כדברי הב"ח.

(ג) והנה במ"ב בס"ק ל"ב כתב דמלשון השו"ע מבואר דדינא דדלת אלמנה מיירי באינה קשורה, וביאר המ"ב דמיירי בעשוי לכניסה ויציאה תמיד, ומשו"ה סגי בקשורה ותלוי', ולא איכפ"ל דהוא דלת אלמנה, ועי' בשעה"צ ס"ק כ"ג דביאר דכן ביאר הגר"א לפי גרסת הרי"ף שגרס שאינה נגדרת, ואירי לדידיה בעשויה לכניסה ויציאה, ומשמע לפ"ז דבקשורה אף בדלת אלמנה שרי, אך לפי גרסתנו דגרסי דלת הנגדרת והיינו בקשורה ואפ"ה אסור, א"כ אפשר דאף בעשויה לכניסה ויציאה תדיר ג"כ אסור בדלת אלמנה, עכ"ד, וצ"ע דכל מה דפי' הרי"ף דהברייתא מיירי בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר, הוא לפי מה דגרסי שאינה נגדרת, וא"כ ע"כ דמיירי בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר, וכדביאר הגר"א אבל לגירסא דילן דגרסי דלת הנגדרת, ומתפרשת הברייתא בדלת שבמוקצה, ואיירי בשיש לה ציר וכמש"כ תוס' וש"ר, הרי בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר לא מצינו כלל להך דינא דדלת אלמנה, וכמש"כ הב"ח בדעת התוס'.

(ד) וצ"ל דהשעה"צ כתב כן מחמת הא דביאר הגר"א דתוס' לא פירשו דהברייתא מיירי בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר, משום דאזלי לשי' דלא נחתי לחלק בין דלת שבמוקצה לדלת שבפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר, ומבואר מהגר"א דאף לגרסת תוס' בברייתא עדיף לפרש דמיירי בעשוי לכניסה ויציאה תמיד, אלא דס"ל לתוס' דליתא להך סברא, וממילא למאי דקי"ל לחלק בזה, יש לפרש להך ברייתא בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר, ולכך כתב השעה"צ דיש לאסור לפ"ז בדלת אלמנה הקשורה אף בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר.

אולם למה דנתבאר לעיל דמוכח מהרשב"א והריטב"א דאעפ"י דס"ל להאי סברא, מ"מ לא העמידו את הברייתא בכה"ג, שוב י"ל דכל מה שפירשו הרי"ף והרמב"ם כן, הוא לפי גירסתם דגרסי דלת שאינה נגדרת, אך לגירסא דילן דגרסי דלת הנגדרת אין לנו מקור להעמידה בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר, וממילא דממ"נ אין לנו לאסור בדלת

אלמנה הקשורה בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר, ועי' בחזו"א סימן מ"ו סק"א שכתב בדללת אלמנה העשוי לכניסה ויציאה תדיר שרי, כיון דלא הוזכר דין דלת אלמנה אלא בסוגיין העסוקה בדלת שבמוקצה.

סוגיא דנגר

עירובין ק"א ב'

מתני' - נגר שיש בראשו גלוסטרא. עי' ברש"י דביאר דאף לר"א יש לנגר שם כלי מחמת הגלוסטרא, אלא דס"ל לר"א דמ"מ אסור משום דמחזי כבונה, ור"י ס"ל דכל שיש לו שם כלי אינו מחזי כבונה, אולם עי' בריטב"א דהביא מרש"י ורבינו ישעי' דפלוגתייהו אם גלוסטרא מהני להחשיבו לכלי או לא, דר"א ס"ל דלא מהני הא דמשמש לב' תשמישין, וע"ש בריטב"א דזהו הטעם דמודה ר"א בניטל אגדו כיון דעי"ז תורת כלי עליו, וביאר הריטב"א דלפי"ז מוכח דדינא דפקק החלון מיירי באינו ניטל באגדו ולית לי' נמי תורת כלי, דאל"כ לא בעי' תלוי לכו"ע, וע"ש בריטב"א דדן דיתכן דאף קשור לא בעי'.

והנה בשבת קכ"ו ב' פריך הגמ' איך פסק רב יצחק נפחא דהל' כר"א דבעי' בפקק החלון קשור ותלוי, הרי מבואר במתני' דפקקו את המאור בטפיח, ועי' בגאוו"י דהק' דלפי הריטב"א מאי פריך הרי שאני התם דאית לי' תורת כלי, ובאמת דעי' בריטב"א שם דהק' כן על הגמ' מאי פריך שאני התם דית לי' תורת כלי, ותי' הריטב"א דכוונת הגמ' להק' דתורת כלי מהני להיתר טלטול אבל לא מהני לתוספת אהל עראי, וצ"ע דהא הריטב"א כתב בסוגיין דכל דאית לי' תורת כלי מודה ר"א דלא בעי' קשור ותלוי בפקק החלון, ועי' בפסקי הרי"ד בשבת דנשאר בקו' על הגמ' שם, ולדברי רש"י דר"א אוסר אף באית ליה תורת כלי, א"ש הסוגיא שם.

(א) גמ' - בניטל באגדו כו"ע לא פליגי כי פליגי בשאינו ניטל באגדו וכו'. הנה ברש"י במתני' כתב ר"א אוסר אא"כ קשור ותלוי בדללת" ונהה הרי בגמ' מבואר דמתני' מיירי באינו ניטל באגדו, וא"כ מבואר לפי"ז בדברי רש"י דגם באינו ניטל באגדו מהני קשור ותלוי.

מבואר דדינו של ר"א מיירי בקשור בעיברא דדשא, וע"ז ביאר רש"י דמיירי הכא בקשור ותלוי, אבל באינו ניטל באגדו לא מהני הא דקשור ותלוי, וטעמא דהוצרך רש"י לבאר דר"א כרבנן דבעי קשור ותלוי משום דמבואר בגמ' בשבת קכ"ו א' דתנא דנגר הוא ר"א, [ועי' רמב"ן במלחמות דר"א דפקק הוא ר"א דהכא, אולם עי' גאוו"י ורש"ש, ויל"ע דרש"י במתני' בדף ק"ב א' כתב דמתני' דנגר מיירי בליכא גלוסטרא, ומבואר דקאי האי תנא אף אליבא דר"י, ואי נימא דר"א דפקק ותנא דנגר ור"א דגלוסטרא הוא חד תנא, הרי אף בגלוסטרא לא מהני, וצ"ע בזה], וע"ז מבאר הגמ' דכ"ז בנטל באגדו, אבל באינו ניטל באגדו לא מהני קשור ותלוי בעברא דדשא, ונמצא לפי רש"י דרבנן דס"ל דבעיברא דדשא בעי' קשור ותלוי, הוא רק בניטל באגדו, אבל באינו ניטל באגדו לא מהני אף תלוי.

(ב) ועי' במהרש"א דנראה מתו"ד דנקט דרש"י בא לבאר לדינא דר"א אף אליבא דר"י, וכן משמע מתו"ד דרש"י ביאר לסוגיין אף בדללת, ומה"ט תמה על רש"י דא"כ הו"ל לגמ' לחלק בין נגר למונח, ולא בין ניטל באגדו לאין ניטל באגדו, ועוד תמה כיון דמבואר בגמ' דפלוגתא דר"י ורבנן בנגר הוא בגוונא דקשור בדללת ואין ניטל באגדו, איך יתכן לומר דבאינו ניטל באגדו לא מהני אף בקשור ותלוי, וצ"ע דהא רש"י להדי' במשנה ביאר דמתני' דר"א ור"י מיירי בקשור בעיברא דדשא, ואדרבא כוונת רש"י לבאר דר"א כרבנן ולא כר"י.

אולם הנה ברש"י מבאר דהחסרון באינו ניטל באגדו הוא משום דהוי כמונח, וע"כ צ"ל דכוונת רש"י לבאר אף אליבא דר"י, דהא דינא דמונח ר"י קאמר לה, ומשום דבתלוי בעיברא דדשא מודה ר"י דלא מהני קשור, [אבל בקשור בדללת ליכא

חסרון דאינו ניטל באגדו, וכמבואר בגמ' דלר"י קשור בדלת מהני אף באינו ניטל באגדו, וכ"כ בגאון¹, וכנראה דמחמת דברי רש"י אלו למד המהרש"א דרש"י ביאר לדברי ר"א אף אליבא דר"י, וצ"ע מרש"י במתני', וצ"ע בכ"ז.

(ג) והנה במה דמתבאר מדברי רש"י דלפי רבנן לא מהני קשור ותלוי בעיבא דדשא באינו ניטל באגדו, וכן הא דמבואר בגמ' דמודה ר"י לרבנן בעיבא דדשא, הוא אף בקשור ותלוי, הנה מדברי תוס' מוכח דפליגי עלה, דהא בארו דמתני' דדלת שבמוקצה מיירי באינו ניטל באגדו, ונידון כקשור בעיבא דדשא, וכדביאר במהרש"א, ע"ש, ומבואר לפי"ז דבקשור ותלוי מהני אף בקשור בעיבא דדשא ואינו ניטל באגדו, דהא מבואר להדי' במתני' דבגבוהים מן הארץ מהני, וכן הוכיח בתהל"ד שי"ג ס"ק ה'.

ונראה דרש"י אזיל לשי' דביאר דכל שאינו ניטל באגדו הוי כמונח, ומשו"ה נקט דלא מהני לרבנן אף קשור ותלוי, וכמו"כ פשיטא לי' דר"י מודה לרבנן דאף תלוי לא מהני, אבל תוס' ס"ל דהחסרון באינו ניטל באגדו אינו משום דנידון כמונח אלא דכל שאינו ניטל באגדו איכא חסרון באיכות הקשר, ולא סגי בקשור לחוד, אבל בקשור ותלוי מהני, ומה"ט מסתבר דהא דבארו בתי' בתרא דמתני' מיירי בעיבא דדשא אינו בגוונא דקשור ותלוי, אלא רק בקשור ואינו תלוי, ולכך כתבו בהמשך דבריהם דבקשור ותלוי בעיבא דדשא נועלין בו אף דאינו ניטל באגדו, בין לר"י ובין לרבנן.

(ד) עי' בתוס' ד"ה כי דכתבו בפ"י קמא דבארו דמיירי הכא בקשור ואינו תלוי, וס"ל לרבנן דבעי' נמי תלוי, וע"ז מבאר הגמ' בניטל באגדו סגי בקשור ואינו תלוי אף לרבנן, וכן מבואר בתוס' ר"פ דנקט בפשיטות דבניטל באגדו אף רבנן מודו דסגי בקשור ואינו תלוי, והיינו דלפי תוס' מיירי הכא בקשור בדלת, ובהא ס"ל לרבנן דסגי בקשור ותלוי, אף באינו ניטל באגדו, ולכך פי' דכל הנידון הוא על קשור ואינו תלוי, [ואינו ענין כלל לדברי רש"י דמיירי בקשור בעיבא דדשא].

והנה בלשון התוס' היה אפשר לפרש דקאי על ר"י, ולא על ר"א, דהא ר"א ס"ל לרבנן, אולם עי' בב"ח בדברי התוס' בא"נ דהגיה וסבירא להו, והיינו דתוס' מיירי אף אליבא דר"א, וצ"ב קצת אמאי לא תיקון כן אף בתי' קמא דתוס'.

(ה) והנה מבואר במתני' דר"י שרי ביש בראשו גלוסטרא, ועי' בביאור הגר"א שי"ג סעיף א' ס"ק י"א וס"ק י"ד דביאר דלפי רש"י לר"י מהני גלוסטרא אף באינו קשור כלל, אבל לפי תוס' והטור והשו"ע לא מהני גלוסטרא רק בקשור, ע"ש היטב.

ולכאור' תלוי בהנ"ל, דרש"י אזיל לשי' דכל שאינו ניטל באגדו חשיב כמונח, ולכך בהכרח דר"י דמתיר בגלוסטרא אף כשאינו ניטל באגדו, מיירי אף באינו קשור כלל, אבל תוס' אזלי לשי' דהוא רק ריעותא בקשור, ומשו"ה ס"ל דכל מה דמהני גלוסטרא הוא רק כשעכ"פ הוא קשור.

אולם בעיקר מה דנקט הגר"א דלדעת רש"י מהני גלוסטרא לר"י אף באינו קשור כלל, עי' בריטב"א ובתורי"ד דפשוט להו דאף לרש"י לא שרי ר"י גלוסטרא אלא בקשור.

ק"ב א'